

Temanummer om arbejde og uddannelse

**McDonald's vil skabe
100 stillinger til mennesker
med udviklingshæmning**

Side 6

**Stort handicap ingen
hindring for praktikforløb**

Side 22

ANNONCE

indhold

4	Kort nyt
5	Leder – Så KLAPPER det
6	McDonald's vil skabe 100 nye arbejdspladser til udviklingshæmmede
12	14 millioner kroner til KLAP
15	Folketingsmedlem jubler over KLAP-millioner
16	Det kører for Kasper – mød den unge fynbo, der foretrak arbejde fremfor skolebænken
20	Nye opgaver venter landets beskyttede værksteder – måske
22	Stort handicap ingen hindring for praktikforløb
25	Myter og fakta om job på det ordinære arbejdsmarked
28	Frikvarter med Markus
33	Lovgivningen er i orden
34	Uddannelsesplanen – verdens vigtigste plan
39	Faglighed i folkeskolen er en nødvendighed
41	Altmuligmand i badeland
51	LEV nyt

Antologi om at leve med kronisk sygdom og handicap

Hvordan lever man et liv med kronisk sygdom og handicap? For de fleste er det et tungt og udfordrende livsvilkår, som kan give anledning til mange eksistentielle overvejelser. Cand.mag. Lisbeth Riisager Henriksen har taget initiativ til og redigeret antologien *Hvad i alverden er meningen? Om at leve med kronisk sygdom og handicap*.

Bogen er i første omgang skrevet til mennesker, der lever med en kronisk sygdom eller et handicap, enten selv eller som pårørende. Derudover vil også behandlere, læger, sundhedspersonale, psykologer, præster m.fl. kunne hente større indsigt i, hvilke problemstillinger, udfordringer og tanker, som optager kronisk syge eller handicappede mennesker og deres pårørende.

Hvad i alverden er meningen? Om at leve med kronisk sygdom og handicap
Lisbeth Riisager Henriksen (red.), Unitas Forlag 2011, 326 sider.
Vejl. udsalgspris 249 kr.
Blog på unitasforlag.dk og riisager.eftertanke.dk

STU Haderslev i medvind

I 2008 startede STU Haderslev op med et begrænset antal elever. Disse elever kunne den 24. juni 2011 sige tak for tre lærerige og udviklende år, hvor både sociale, faglige og personlige kompetencer er blevet opgraderet, så 24 af de 27 elever ved, hvad de skal i gang med efter sommerferien.

Denne succeshistorie er åbenbart blevet kendt, for efter sommerferien er over 90 elever i gang med en STU, som målrettet og struktureret på individuel basis forsøger at skabe opnåelige mål for såvel bo, fritid, beskæftigelse som personlig vækst.

LEVs KLAP-projekt takker for et konstruktivt og fremadrettet samarbejde i den forløbne periode.

Drejebog til inspiration

Socialt Udviklingscenter SUS har produceret en drejebog, der inspirerer til dialog om FN's handicapkonvention.

Drejebogen indeholder konkrete ideer og inspiration til, hvordan man kan sætte fokus på rettighederne for personer med handicap – og på hvordan man kan starte en dialog om indholdet i handicapkonventionen.

Målgruppen for drejebogen er primært medarbejdere på bosteder, i beskyttede værksteder, i dagtilbud mv. for voksne mennesker med udviklingshæmning.

Temadag om teknologi

Kommunikationscentret og Hjælpemiddelinstittutet afholder i september to temadage om anvendt teknologi for mennesker med funktionsnedsættelser. Temadagene er en markering af afslutningen på et 13 måneders uddannelsesforløb i teknologi som redskab til kommunikation og udvikling i form af inspirerende oplæg og relevante workshops.

Uddannelsen er målrettet specialpædagogisk personale, men denne tema- og workshopdag henvender sig til alle med interesse for området. Deltagerne får et godt indblik i, hvordan tilrettet og personliggjort teknologianvendelse kan give mennesker med betydelige funktionsnedsættelser nye og særdeles relevante muligheder for aktiv deltagelse.

Temadagene foregår i Skanderborg (26.09.2011) og i Hillerød (28.09.2011). Bemærk deadline for tilmelding er den 8. september. For yderligere informationer og tilmelding se www.kc-hil.dk eller www.hmi.dk.

Så KLAPPER det

AF SYTTER KRISTENSEN,
LEVS LANDSFORMAND

I Landsforeningen LEV er der grund til at være tilfredse. Folketingets finansudvalg valgte i midten af august at bevillige 14 millioner kroner til LEVs fortsatte arbejde for at få mennesker med udviklingshæmning ud på arbejdsmarkedet.

At LEV får 14 millioner kroner, tager jeg som en markering af, at man langt ind i Folketinget anerkender vores arbejde som værende vigtigt – både for den enkelte med udviklingshæmning, men

Vi skal arbejde for, at de almindelige uddannelsessteder udvikles, så inklusion naturligt vil være det første man tænker på, når alle – også unge med udviklingshæmning – skal påbegynde en uddannelse

også for den fortsatte udvikling af samfundet og de muligheder vi stiller i udsigt for udviklingshæmmede.

Men intet vokser ind i himlen. Antallet af unge på ungdomsuddannelsen for unge udviklingshæmmede og andre unge med

særlige behov (i daglig tale kaldet STU), er skudt i vejret, uden at man har defineret, hvilken gruppe af unge med handicap, der tænkes på i lovgivningen, som betegnes at have "særlige behov". Succesen for denne ungdomsuddannelse må aldrig måles i en fortsat vækst, for det betyder bare, at

det ordinære uddannelsessystem oftere og oftere fritages fra pligten til at kunne rumme og favne elever, der er lidt anderledes.

Vi skal arbejde for, at de almindelige uddannelsessteder udvikles, så inklusion naturligt vil være det første man tænker på, når alle – også unge med udviklingshæmning – skal påbegynde en uddannelse. Den særligt tilrettelagte uddannelse skal tages i brug, når alle andre muligheder er dokumenteret og afprøvet – og fundet uanvendelige.

Derfor er det meget velkomment, at loven bag STU skal undergå en lovrevision i Folketingssamlingen 2011-2012 – til trods for at lovgivningen kun er fire år gammel.

Jeg håber inderligt, at man ved denne lovrevision sikrer, at ungdomsuddannelsen kun bliver brugt til de unge, der ikke har andre muligheder – det bør ikke længere være ok, at Ungdommens Uddannelsesvejledning og kommunerne tænker, at et STU-forløb er den letteste løsning for en alt for bred målgruppe. Vi har behov for, at dokumentationskulturen også slår igennem her. Kommuner og UU-enheder skal kunne bevise, at der ikke er andre muligheder. Målgruppen for fremtidens ungdomsuddannelse bør reelt ikke have et optag på mere end 800-900 elever pr. år, resten hører til i det ordinære uddannelsessystem.

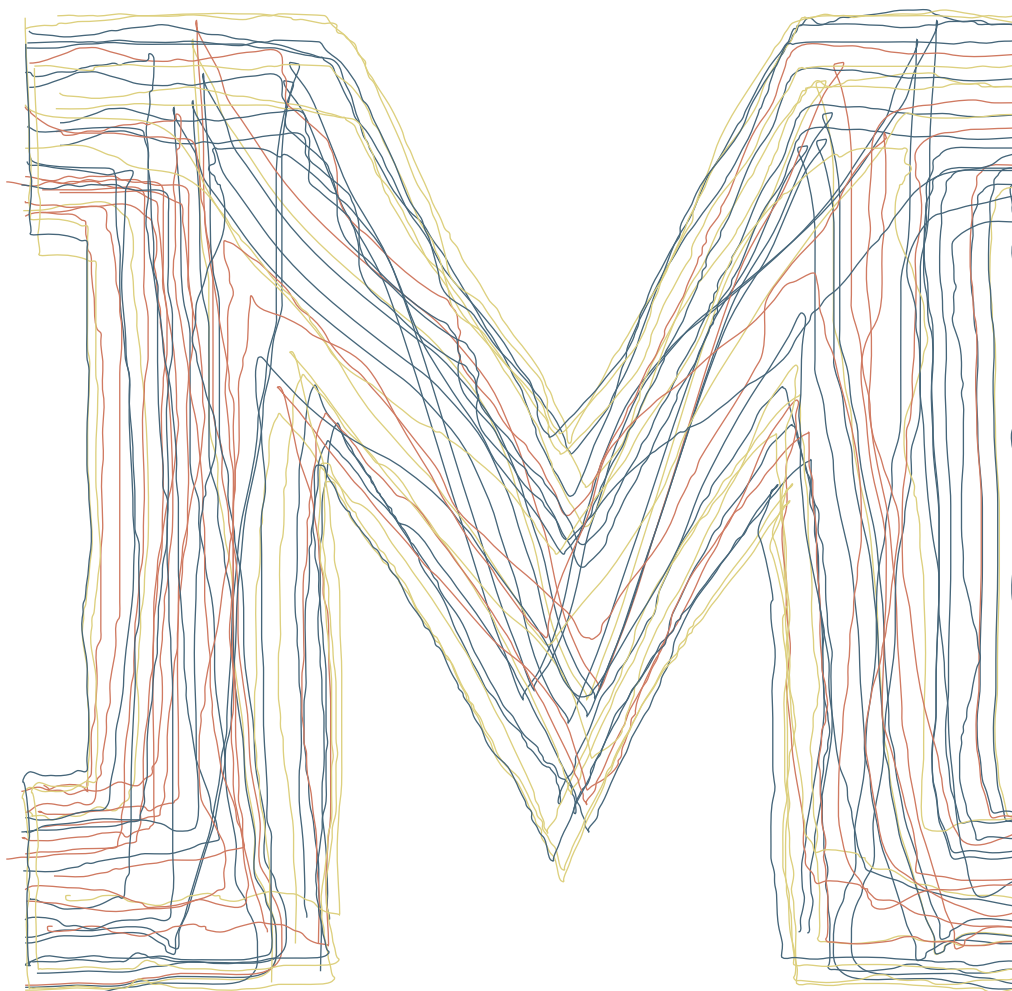

Morten Denert har indirekte været foregangsmand for LEVs samarbejde med McDonalds. Han har arbejdet dér i 10 år.

Foto: Claus Bonnerup

McDonald's og Landsforeningen LEV indleder samarbejde, der i løbet af de næste år gerne skulle resultere i op mod hundrede nye job til udviklingshæmmede i burgerkædens restauranter

Mangfoldighed på menukortet

Arbejdsstyrken skal afspejle samfundet. Sådan lyder den erklærede filosofi hos burgerkæden McDonald's, og det er i al sin enkelthed dette ønske om mangfoldighed på menukortet, der ligger til grund for koncernens nye samarbejdsaftale med Landsforeningen LEV.

I løbet af de næste år er det ambitionen, at det nye makkerpar på det danske arbejdsmarked skal forsøge at skabe op mod hundrede stillinger til udviklingshæmmede i burgerkædens restauranter herhjemme. Til gavn for både McDonald's og mennesker med udviklingshæmning.

DET ER VORES DNA

- Man må endelig ikke betragte vores engagement i dette samarbejde

som et *projekt*. Mangfoldighed er en del af vores DNA. Vi rekrutterer vores medarbejdere, så de afspejler resten af samfundet. Vi har den grundlæggende tro, at alle bidrager med noget – uanset om der er tale om udviklingshæmmede eller døve eller medarbejdere med rødder i andre lande. Samtidig bidrager det også til, at gæsterne føler sig velkomne, siger Lise-Lotte Helms-Olesen, HR-direktør i McDonald's Danmark.

Den nye samarbejdsaftale indebærer, at LEV skal være med til at spotte unge udviklingshæmmede, som via deres særligt tilrettelagte ungdomsuddannelse har lyst og evner til at arbejde for McDonald's. En praksis, som allerede har eksisteret på det uformelle plan et stykke tid.

- Det har fungeret godt med de udviklingshæmmede medarbejdere, som LEV allerede har været med til at sende videre til os, siger Lise-Lotte Helms-Olesen. McDonald's beskæftiger cirka 4.000 medarbejdere i Danmark – og op mod to procent har et fysisk eller psykisk handicap. Og selv om mange af dem skal have særligt tilpassede job og mere målrettet introduktion, bliver de betragtet og behandlet som alle andre medarbejdere i koncernen.

DEDIKEREDE OG STOLTE

- Vores værdier gælder alle, så de skal også komme til tiden, huske at stryge skjorten og have en attitude, som viser, at de kommer kunderne i møde. Men det er kun naturligt, at vi stiller samme krav til dem som til alle andre; det ud-

Foto: Jan Sommer

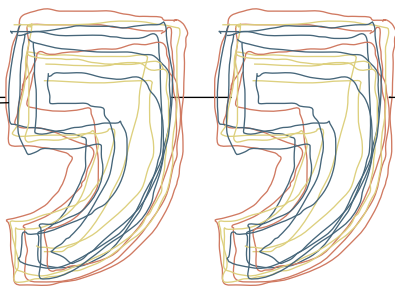
Foto: Hans Juhl

vikler dem, og det viser, at vi i bund og grund betragter dem som en del af arbejdsstyrken, understreger HR-direktøren – vel vidende, at medarbejdere med udviklingshæmning ofte betaler tilbage med fuld valuta:

- Vi kan jo se, at det er dedikerede, stolte og loyale medarbejdere, siger Lise-Lotte Helms-Olesen.

McDonald's, der i øvrigt modtog Integrationsministeriets Integrationspris i 2009, håber, at andre store firmaer vil kopiere den nye samarbejdsaftale med LEV.

- Jo flere, jo bedre. Jeg er sikker på, at andre virksomheder vil blive glade for det. Vi ved jo fra vores restaurantchefer og øvrige medarbejdere, at de er stolte over at være på det, man kalder en rummelig arbejdsplads. Og i øvrigt starter det som regel nedefra – fra den enkelte restaurant, siger Lise-Lotte Helms-Olesen.

LEVs formand:

En unik aftale

Sytter Kristensen, landsformand i Landsforeningen LEV, er på alle måder begejstret for samarbejdsaftalen med McDonald's.

- Det er et helt unikt koncept, hvor McDonald's yder et stort bidrag til vores ønske om flere udviklingshæmmede på arbejdsmarkedet, siger Sytter Kristensen og fortsætter:

- McDonald's har mange rigtigt gode arbejdspladser, hvor udviklingshæmmede kan indgå. Ved at bruge ungdommens uddannelsesvejledning og den særlige ungdomsuddannelse aktivt får de unge ikke alene adgang til det ordinære arbejdsmarked. De får også venner, netværk og identitet – og i tilgift kompetencer, som de kan bruge hjemme i deres bofællesskaber.

Flere står på spring

Dansk Supermarked er en af de virksomheder, der er tæt på at kopiere samarbejdsaftalen mellem LEV og McDonald's

Allerede før samarbejdet mellem LEV og McDonald's for alvor er gået i gang, har "rygtet" om den unikke aftale bredt sig. Flere virksomheder har allerede vist interesse for at kopiere modellen – deriblandt Dansk Supermarked, der ejer Bilka-, Føtex- og Nettobutikkerne.

- Vi kan sagtens se perspektivet i sådan en aftale. Og vi er faktisk kommet så langt i sonderingerne med LEV, at vi nærmer os de lavpraktiske forhandlinger, siger Simon Rosenkrands, der er HR-konsulent i Dansk Supermarked.

Ligesom McDonald's har Dansk Supermarked også mangfoldighed som pejlemærke – og koncernen har også erfaringer med ansættelse af blandt andre handicappede. Et af de kendte eksempler er "flaskefolket" i Bilka i Esbjerg, hvor udviklingshæmmede står for at sortere genbrugsflasker.

- Flere af vores butikker har ytret ønske om at ansætte førtidspensionister i måske 10-15 timer om ugen, men det har været svært at få jobcentrene til at finde førtidspensionister. Så nu går vi efter McDonald's-ideen. Vi har job på både lagre og i butikker, der kan tilpasses, forklarer Simon Rosenkrands.

Han er ikke i tvivl om, hvad Dansk Supermarked og LEV vil få ud af aftalen:

- Vi får loyale medarbejdere, der sprudler af arbejdsglæde og udfylder en relevant funktion. De udviklingshæmmede får et socialt netværk, personlig udvikling og noget at stå op til.

ANNONCE

ANNONCE

Et blad med ord, lyd og billeder

Sammen med dette LEV-blad følger der en dvd, som indeholder tre små film, der alle omhandler det at bruge ungdomsuddannelsen for unge udviklingshæmmede og andre unge med særlige behov.

I den første film følger man en gruppe unge og deres forældre, som hver for sig fortæller om deres forventning til ungdomsuddannelsen, til voksenlivet og til hvordan samfundet skal tage vare på mennesker med særlige behov.

I de næste to film kan man følge Mortens udvikling igennem et par år. Morten er udviklingshæmmet og arbejder på McDonald's. Igennem de to film får man et godt og livsnært billede på de mange sejre, der har været, og de mange ting som Morten har skulle lære for at komme tættere på sin drøm, nemlig at leve sit eget liv.

Den vedlagte dvd indeholder ikke kun film, men også Projekt KLAPs nye hjemmeside, så man i ro og mag kan gå på oplevelse og blive inspireret til, hvilke muligheder der er, og også læse om hvordan ungdomsuddannelsen for unge udviklingshæmmede og andre unge med særlige behov kan være et godt redskab til at nå sine mål. Ikke alle funktioner på hjemmesiden fungerer, hvis du ikke har en netforbindelse, men dvd'en giver en god introduktion til hjemmesiden. Hvis du vil have adgang til alle funktioner og se de nyeste opdateringer, så kan du finde hjemmesiden på www.projektklap.dk.

AF MORTEN BRUUN ■

14 millioner kroner til **KLAP**

Landsforeningen LEVs indsats for at få mennesker med udviklingshæmning ud på arbejdsmarkedet bliver landsdækkende

Efter tre år som pilotforsøg på Fyn og i Jylland har Landsforeningen LEVs Projekt KLAP netop fået det blå stempel af beskæftigelsesministeren.

Det skete, da Folketingets finansudvalg midt i august vedtog en bevilling til LEV på i alt 14 millioner kroner i håb om at få endnu flere udviklingshæmmede unge i arbejde.

Denne otte-cifrede håndsrækning, der udmøntes via finansloven og gælder for årene 2011-2013, skal nemlig finansiere næste skridt i LEVs indsats for at skabe skånejob på det "rigtige" arbejdsmarked til personer med udviklingshæmning. - Og det er vi naturligvis meget glade for i LEV, siger konsulent Dan R. Schimmell om *KLAP II*, som næste skridt bliver kaldt.

GÆLDER ALLE PÅ VÆRKSTEDER

Bevillingen betyder, at KLAP-initiativet – KLAP står i øvrigt for Kreativ, Langsigtet ArbejdsPlanlægning – bliver

landsdækkende, og samtidig bliver det muligt at udvide målgruppen.

Hidtil har fokus været unge udviklingshæmmede under 25 år, som har været elever på den særligt tilrettelagte ungdomsuddannelse, STU. Nu vil alle 9.000 udviklingshæmmede på beskyttede værksteder i princippet kunne komme i betragtning – og Dan R. Schimmell vurderer, at op mod en tredjedel af dem har et funktionsniveau, der gør det muligt at veksle værkstedspladsen til et skånejob på en normal arbejdsplads.

- Det betyder ikke, at alle 3.000 kommer på arbejdsmarkedet. Dels skal der findes relevante arbejdspladser, dels handler det i lige så høj grad også om den enkeltes lyst og interesser, siger LEV-konsulenten og fortsætter:

- Det er jo helt afgørende for indsatsen, at vi får skabt interesse for sagen i erhvervslivet. Det forudsætter, at vi selv laver det opsøgende arbejde og ned-

bryder den usikkerhed, virksomhederne kan have i forhold til udviklingshæmmede som medarbejdere.

I den sammenhæng glæder Dan R. Schimmell, der bliver leder af KLAP II, sig over, at LEV i år har indgået en samarbejdsaftale med McDonald's om oprettelse af op mod hundrede arbejdspladser og i øvrigt forhandler med blandt andre Dansk Supermarked og Hedeselskabet om tilsvarende modeller.

DEN STORE KONGSTANKE

En anden afgørende hurdle er at overbevise kommunerne om det fornuftige i at lade udviklingshæmmede med lyst og kvalifikationer skifte det beskyttede værksted ud med et job med løntilskud. Det har i flere tilfælde været svært, og det kan Dan R. Schimmell godt undre sig over. Det er jo, som han siger, "ikke raketvidenskab vi har med at gøre":

- Prisen for en værkstedsplads er i gennemsnit 140.000 kroner om året, mens

et skånejob kun koster kommunen omkring 40.000 kroner. Økonomisk er der altså en stor gevinst at hente, og som led i bevillingen skal vi udvikle en samarbejdsmodel sammen med specialafdelingen Job og Handicap i Vejle. Nu har vi godt to år til at skærpe kommunernes interesse yderligere – og når finanslovs-bevillingen udløber med udgangen af 2013, er vi forhåbentlig kommet så langt, at KLAP har overflødiggjort sig selv, siger han.

Samtidig hæfter LEV-konsulenten sig ved de menneskelige perspektiver i KLAP-indsatsen:

- De udviklingshæmmede, der får et skånejob, får styrket deres identitet. Samtidig får almindelige mennesker mulighed for at møde udviklingshæmmede i hverdagen. Det vil nedbryde skel og øge inklusionen i samfundet. Og det er faktisk selve kongstanken bag KLAP, fremhæver Dan R. Schimmell.

Foto: Jan Sommer

Ansætter ti medarbejdere

Når KLAP II for alvor går i luften, skal indsatsen løftes af ti nye medarbejdere, som LEV begynder at ansætte i september. Deriblandt fem regionale konsulenter samt en socialformidler og en virksomhedskonsulent.

De fem regionale konsulenter skal stå for det nære, opsøgende arbejde i forhold til virksomhederne – og så skal de have tæt kontakt til specialinstitutioner og lokale og regionale myndigheder som eksempelvis jobcentrene og de i alt ti offentligt ansatte virksomhedskonsulenter, der også arbejder regionalt og er placeret i Aalborg, Aarhus, Esbjerg, Odense og København.

Socialformidleren og virksomhedskonsulenten, der begge ansættes centralt, er nyskabelser i forhold til KLAP I.

Socialformidlerens opgave bliver at sørge for alt det nødvendige papirarbejde, så alle sager er "grydeklare", når eksempelvis et jobcenter involveres i arbejdet med at finde et skånejob til en person med udviklingshæmning. Det skridt skyldes, at det på tværs af de kommunale forvaltninger hidtil har været "svært" at få helhed i personsager.

Den centrale virksomhedskonsulent skal stå for det overordnede opsøgende arbejde i forhold til virksomhederne – og eksempelvis udvikle samarbejdsaftaler à la McDonald's-modellen.

Besøger alle specialskoler

Som følge af Folketingets bevilling på 14 millioner kroner til KLAP II har LEV fået ressourcer til både at forbedre informationsindsatsen og styrke det opsøgende arbejde over for de helt unge med udviklingshæmning og deres forældre.

Inden udgangen af 2013 er det således ambitionen, at de nye, regionale KLAP II-konsulenter skal besøge samtlige folkeskolens afgangsklasser indenfor den vidtgående specialundervisning.

- Det bliver anderledes og meget mere målrettet end tidligere, og håbet er, at vi får forklaret ikke mindst forældrene om de muligheder, deres børn har fået gennem den særligt tilrettelagte uddannelse. En af de store ambitioner med KLAP II er netop at gøre det nemmere for forældrene at finde vej gennem systemet, siger Dan R. Schimmell.

Samtidig ændrer man den hidtidige hjemmeside om KLAP-projektet. Den skal rumme flere videoklip med KLAP-historier, den skal være nemmere at læse og i det hele taget lettere tilgængelig.

ANNONCE

Ny særlig arbejdsformidling

Etablering af en landsdækkende arbejdsformidling for mennesker med udviklingshæmning skal styrke deres muligheder for at komme ud på arbejdsmarkedet

Regeringspartierne og Dansk Folkeparti vedtog med finansloven for 2011, at der skulle etableres en arbejdsformidling for mennesker med udviklingshæmning. Arbejdet med at etablere formidlingen blev givet til Specialfunktionen Job & Handicap (SJH), en rådgivende specialfunktion under Beskæftigelsesministeriet.

Målsætningen for den "Særligt tilrettelagte arbejdskraft formidling", i daglig tale STAFF, er at sikre, at en større andel af unge med udviklingshæmning får mulighed for et arbejdsliv på almindelige virksomheder. "Kunderne" er kommuner og i øvrigt alle, der arbejder professionelt med "job & handicap".

STAFF-projektet består af ti virksomhedskonsulenter, ansat i de fem største kommuners jobcentre, samt en projektleder og en projektkoordinator, der holder til hos SJH i Vejle. STAFF-konsulenterne skal via et bredt samarbejde sikre, at indsatsen bliver landsdækkende. Konsulenterne har fokus på job efter endt STU-uddannelse. Mange med et udviklingshandicap kan nemlig sagtens arbejde på en almindelig virksomhed i stedet for på et værksted. Det er muligt at have et arbejde og samtidig modtage førtidspension.

STAFF-konsulenterne vil desuden kunne indgå i et netværk med kommunernes UU-vejledere om at finde netop de kurser og praktikpladser, der kan hjælpe den enkelte unge til at få kompetencer og erfaringer, der kan føre til job.

STAFF-projektet samarbejder blandt andet med Ungdommens Uddannelsesvejledning og med flere STU-uddannelsessteder og selvfølgelig med LEVs KLAP-projekt. Virksomhedskonsulenterne i STAFF-projektet er ansat i kommunerne, og KLAP-konsulenterne er ansat i LEV – kombinationen i samarbejdet bliver helt unik og vil kunne være med til at skabe mange muligheder.

Læs mere om STAFF og find kontaktoplysninger til de enkelte konsulenter på <http://bmhandicap.dk> – se under "STAFF-projektet".

Tina Petersen, der har arbejdet med handicappolitik, siden hun blev valgt til Fyns Amtsråd og efterfølgende kom i Folketinget, kalder bevillingen til KLAP II "en kæmpe landvinding".

AF MORTEN BRUUN ■

En kæmpe landvinding

Dansk Folkepartis Tina Petersen er "jublende glad" over, at KLAP-projektet er kommet på finansloven: - Det er endnu en drøm, der er gået i opfyldelse

- Hvis der var nogen, der havde forestillet sig det her for ti år siden, havde reaktionen været hovedrysten. Folk ville have sagt, at man ikke var ved sine fulde fem...

Ordene kommer fra Tina Petersen, folketingsmedlem for Dansk Folkeparti, som har gjort mennesker med udviklingshæmnings muligheder for uddannelse og arbejde til sit politiske hjertebarn.

Og netop derfor er hun "jublende glad" over, at Dansk Folkeparti har formået at få regeringspartierne Venstres og Konservatives støtte til at bevilge Landsforeningen LEV 14 millioner kroner fra beskæftigelsesministeriet til KLAP II-forløbet.

- Det er en kæmpe landvinding. Endnu en drøm er gået i opfyldelse, siger Tina Petersen.

Den udvikling havde ingen regnet med, da hun som nyvalgt folketingsmedlem i 2005 tålmodigt indledte det forløb, der i 2007 resulterede i STU-loven – og dermed sikrede alle unge under 25 år, også unge med udviklingshæmning, et retskrav på uddannelse.

Tina Petersen glæder sig især over, at man i Dansk Folkeparti og

regeringen med støtten til KLAP II bidrager til, at udviklingshæmmede får et "rigtigt godt liv".

ROS TIL ERHVERVSLIVET

- De vil gerne være en del af samfundet på lige fod med alle andre. Det betyder meget for deres livsglæde at få sådan en chance – og det betyder noget for den enkelte, at der er nogen, der tror på dem. Og med bevillingen viser vi, at der stadig er plads til at se på mennesker, før vi ser på vækst, siger Tina Petersen.

Samtidig roser hun Landsforeningen LEV for at gribe de muligheder, der ligger i STU-loven. Det engagement er vigtigt – blandt andet i forhold til kommunerne, som ifølge Tina Petersen ikke er aktive nok i forhold til STU-loven og mulighederne for at hjælpe udviklingshæmmede i skånejob på normale arbejdspladser.

- Til gengæld er jeg hammerstolt over den interesse, erhvervslivet er begyndt at vise. Selv om vi har finanskrisen, kan vi se, at mange arbejdspladser trods alt stadig har hjertet med. De er villige til at tænke anderledes og give udviklingshæmmede en chance, siger Tina Petersen.

DET KØRER FOR KASPER

Kasper Kam Pedersen foretrak arbejde frem for skolebænken. Og så opdagede den nu 20-årige svagsynede og udviklingshæmmede fynbo selv muligheden for at komme i job med løntilskud – og blev ansat i Dagli' Brugsen i den lille by Harndrup

Der var ikke meget skånejob over det, da Kasper Kam Pedersen midt i juni blev bedt om at skubbe sin chef rundt i en indkøbsvogn.

Sådan en arbejdsgiver kan jo være tung at trækkes med, men både Kasper og brugsuddeler Edi Frederiksen tog det med et smil, da de trillede rundt på p-pladsen foran Dagli'Brugsen i Harndrup tæt på Middelfart.

Som chef har Edi Frederiksen nemlig været omgængelig – og som medarbejder har Kasper Kam Pedersen været forbilledlig.

Det var de to i hvert fald enige om, da LEV Bladet sidst i juni mødte dem på Kaspers næstsidste arbejdsdag i skånejobbet. Efter knap et års ansættelse var det den 20-årige svagsynede og udviklingshæmmede Kasper selv, der havde valgt at sige op for at tage på højskole – nøjagtigt som mange andre jævnaldrende bruger de unge år på at opleve verden.

- Det har altså også været godt at arbejde her i Brugsen, erklærer han uden slinger i indkøbsvognen.

FANDT SELV MULIGHEDEN

For to år siden var Kasper Kam Pedersen STU-elev på en specialskole i Middelfart Kommune – samtidig med at han også havde nogle ugentlige timer som portørmedhjælper

Chefen:

JEG VIL GØRE DET IGEN

Brugsuddeler Edi Frederiksen behøvede ikke lang betænkningstid, da KLAP-konsulent Lars Damgaard Hansen spurgte, om der var arbejde i butikken til Kasper Kam Pedersen.

- For det første huskede jeg Kasper for noget positivt fra den gang, han var i skolepraktik her. For det andet synes jeg, at en butik som vores skal markere sig i lokalsamfundet ved at vise rummelighed og socialt engagement, siger Edi Frederiksen.

Alligevel var der nogle overvejelser og spørgsmål, der krævede svar. Eksempelvis spekulerede han på, hvordan resten af personalegruppen – 18 ansatte fra førstedame til flaskedrenge – ville tage imod Kasper.

- Jeg spekulerede på, om de ville blive trætte af ham, og før jeg sagde ja, forklarede jeg dem, at det ville blive en opgave for os alle sammen. Alle var meget åbne og indstillede på at medvirke, og personalet har bestemt også været med til at gøre det nemmere. Pigerne har ganske enkelt været gode til at tage ham til sig – og kunderne har i øvrigt også været glade for ham, understreger uddeleren.

Edi Frederiksen overvejede naturligvis også, om Kasper selv magtede jobbet – eller ville falde igennem.

- Det ved man jo først efter noget tid. Derfor er det genialt, at man i første omgang blot aftaler et overskueligt praktikforløb, fastslår Edi Frederiksen og fremhæver også det nyttige i de fire ugentlige mentortimer, Middelfart Kommune tildelte Dagli'Brugsen.

- Det er godt at vide, at man kan trække på fagpersoner, noterer uddeleren.

I kraft af ansættelsesformen – job med løntilskud – har Edi Frederiksens omkostninger til Kasper blot været på 20-25 kroner i timen. Det kan de fleste leve med, mener uddeleren – også selv om Kasper ikke altid "tjente sin dagløn hjem".

- Det er det mindste af det. Overordnet handler det om en ordning, der rent faktisk er til gavn for alle. Og jeg tror bestemt, jeg vil gøre det igen, hvis muligheden byder sig, siger Edi Frederiksen.

på Middelfart Sygehus. Skolens særligt tilrettelagte uddannelse matchede dog ikke helt hans og forældrenes ønsker, og han valgte derfor at tage en pause i forløbet – og blev optaget på et VUC-hold for ordblinde.

- Da vi en dag arbejdede med computere, fandt jeg selv frem til Projekt KLAPs hjemmeside. Jeg kunne ikke rigtigt læse teksterne, men videoklippene var gode og lød meget spændende og interessante, fortæller Kasper Kam Pedersen om studierne af de mange historier med unge udviklingshæmmedes muligheder for at komme i arbejde.

HÅRDT AT LØFTE SÅ MEGET

Den opdagelse blev den unge fynbos indgang til Dagli'Brugsen i Harndrup, der ligger blot fire kilometer fra hans og familiens hjem i landsbyen Sletterød. Kasper, der tidligere havde været i en kortvarig skolepraktik i forretningen, havde aldrig spekuleret på butikken som en arbejdsplads, men efter et otte ugers praktikforløb i efteråret 2010 blev han tilbudt fast ansættelse med løntilskud.

- Jeg var både glad og lettet over at finde et job – også selv om jeg især i begyndelsen tit var træt, når jeg kom hjem. Det var hårdt at løfte så meget, fortæller Kasper, der fire dage om ugen mødte klokken 8.45 – og fik fri fire timer senere efter at have beskæftiget sig med mange former for butiksarbejde:

- Hver morgen har jeg kørt varer ud i butikken og sat dem op på hylderne. Onsdag har jeg for eksempel også hjulpet Gitte med at sortere frostvarer, torsdag er der gået meget tid med at pakke brød og kager, så har jeg også arbejdet meget i grøntafdelingen,

og jeg har kørt pap i pappresseren, forklarer han nogle af de mange opgaver, som naturligvis også er blevet krydret med kundekontakt.

- Jeg har snakket med dem, når de for eksempel har spurgt mig, hvor de kunne finde de forskellige varer i butikken, fortæller Kasper.

GLAD FOR KOLLEGERNE

Samtidig nød han også samværet med kollegerne – ikke mindst kaffepauserne i Dagli'Brugsens baglokale, hvor stemningen er som på de fleste andre arbejdspladser:

- Vi har snakket om alt muligt – om de ting, der sker i butikken og om, hvad vi har lavet derhjemme, siger Kasper og tilføjer den lille trumf, der understreger den daglige brugsværdi af gode arbejdskammerater:

- Og jeg kan altså godt lide, når folk gerne vil snakke med mig.

Men nu er det slut med skånejobbet. Kasper er netop flyttet hjemmefra, han har genoptaget sit STU-forløb som elev på Egmont Højskolen i Hou, og foran sig skubber han en indkøbsvogn med plads til nye oplevelser.

- Jeg ved ikke selv, hvad det ender med. Men jeg har da fået lyst til at få et rigtigt arbejde, siger han.

Gør som Kasper – klik ind på www.projektklap.dk

KLAP-konsulenten:

- Jeg vil betegne Kaspers forløb som en af vores succeshistorier, fordi det lykkedes at etablere et regulært skånejob. Siden STU blev vedtaget for et par år siden, har det nemlig været lidt vanskeligt at nå det sidste skridt. Mange unge udviklingshæmmede har været i praktik på arbejdspladser, men det er som om, at den første årgang fra STU har ligget nederst i bunken på jobcentrene. Men sådan er det vel ofte med nyskabelser, siger KLAP-konsulent Lars Damgaard Hansen.

Moderen:

FORÆLDRE SKAL VÆRE FREMME I SKOENE

Trine Kam Pedersen reagerede hurtigt, da hendes søn Kasper viste hende Projekt KLAPs hjemmeside:

- Kom og kig, mor. Det er ham, vi skal ringe til, sagde Kasper og pegede på et billede af Lars Damgaard Hansen.

Han er konsulent i KLAP på Fyn og i Sønderjylland og formidler kontakten til de kommunale uddannelsesvejledere og jobcentre, når unge udviklingshæmmede gerne vil bruge deres STU-forløb som springbræt til en rigtig arbejdsplads.

- Som forældre skal man selv være fremme i skoene. Man skal selv opsøge mulighederne og holde fast, men det var næppe lykkedes at etablere de nødvendige kontakter, hvis vi ikke havde haft KLAP at støtte os til. Lars var inde i paragraffer og muligheder og havde for eksempel kendskab til det mentortilbud, der følger med, siger Trine Kam Pedersen om forløbet.

Det eneste, hun udtrykkeligt indskærpede Lars Damgaard Hansen, var at finde en "realistisk" arbejdsplads med et job, Kasper kunne magte – og omvendt:

- Kasper er så velformuleret, at han kan "snyde" første gang, folk møder ham. Men ligesom langt de fleste andre i hans

situation skal han for eksempel have meget præcise instruktioner, understreger Trine Kam Pedersen.

Efter at have sat sig ind i Kaspers funktionsniveau og støttebehov sonderede Lars Damgaard Hansen forskellige muligheder, før han indgik aftalen med Dagli'Brugsen i Harndrup. En aftale, som Middelfart Jobcenter blåstempledte, og efter otte ugers praktik og godt et halvt års ansættelse i skånejob fik Kasper – ifølge moderen – styrket både sit selvværd og sin udvikling.

- Det har været fantastisk at se, hvordan sådan en relativt lille arbejdsplads i vores eget lokalsamfund har løftet opgaven. Derfor var det også et dilemma, da vi skulle tage stilling til Kaspers fremtid. Han har haft det godt i Brugsen, men det var også vigtigt for ham at komme videre og flytte hjemmefra – i hvert fald i en periode. Derfor valgte vi højskolen, siger Trine Kam Pedersen.

ANNONCE

NYE OPGAVER VENTER LANDETS BESKYTTEDE VÆRKSTEDER... MÅSKE

AF DAN R. SCHIMMELL, KONSULENT I LEV ■

Med finansloven for 2011 blev der sat midler af til at give voksne mennesker med udviklingshæmning mulighed for at få et arbejde uden for de beskyttede værksteder. Det åbner til gengæld for helt nye fremtidsperspektiver for værkstederne

Landsforeningen LEV har igennem de seneste seks-syv år arbejdet målrettet på at skabe muligheder for, at mennesker med udviklingshæmning kan få sig et job uden for de beskyttede værksteder. Ikke fordi der er noget galt med de mange tilbud, der i dag findes på landets godt 90 beskyttede værksteder, men fordi mennesker med udviklingshæmning skal have adgang til selv at vælge. I alt for mange år har valget været dikteret af de manglende muligheder, hvorfor det beskyttede værksted ofte reelt var den eneste mulighed.

LEV startede i 2009 med en direkte og målrettet indsats i forhold til unge mennesker, der var, eller var ved at blive, færdige med uddannelsen med det mundrette navn "ungdomsuddannelsen

for unge udviklingshæmmede og andre unge med særlige behov", måske bedre kendt som STU. Indsatsen fik navnet Projekt KLAP.

25 MILLIONER KRONER

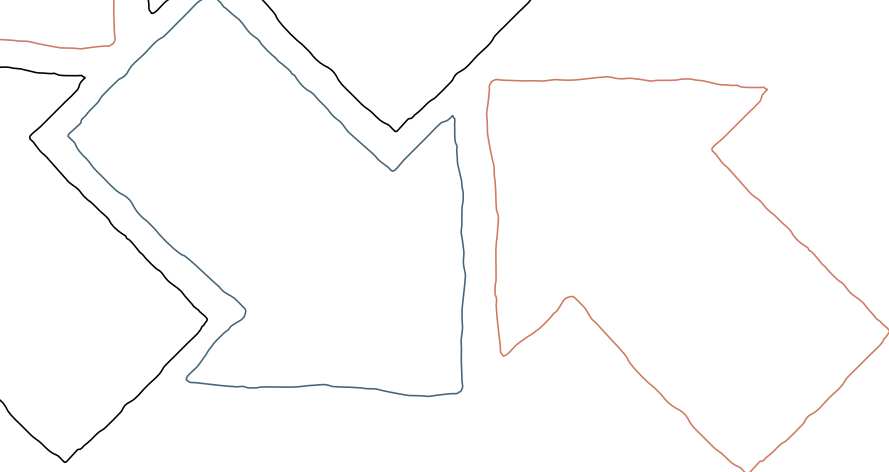
Projekt KLAP har haft fokus på unge mennesker, så helt naturligt kommer spørgsmålet: Hvad så med de, der er ældre og ikke er i målgruppen? Hvad skal der ske med dem? I forbindelse med vedtagelsen af finansloven for 2011 blev der i første omgang afsat 25 millioner kr. til at sikre også voksne udviklingshæmmede en mere direkte adgang til arbejdsmarkedet.

Pengene er gået til oprettelsen af et kommunalt forankret, men landsdækkende netværk af virksomhedskonsu-

lenter, der som eneste arbejdsopgave har at hjælpe mennesker med udviklingshæmning ud på arbejdsmarkedet - dels gennem individuelle kontakter, men også via et målrettet samarbejde med landets beskyttede værksteder (læs mere herom på side 15).

FOKUS PÅ PERSONER ELLER VÆRKSTEDET?

Mulighederne for at skabe et job med løntilskud er ellers ikke nye, de har reelt eksisteret i den form, vi kender i dag, siden 2007. Men trods det har mange beskyttede værksteder været "fanget" i en underlig interessekonflikt, nemlig en konflikt mellem et produktionshensyn og ønsket om at give værkstedets mest ressourcerstærke medarbejdere med udviklingshæmning muligheder på det

ordinære arbejdsmarked i form af et job med løntilskud.

Isoleret set, og uden skelen til fremtidens muligheder for medarbejderen med udviklingshæmning, kan situationen naturligvis godt beskues således, men i et handicap- og samfundsperspektiv er det i alle henseender urimeligt.

NY UDVIKLINGSPLATFORM

De senere års mange tiltag for at give flere udviklingshæmmede en chance for et arbejde på det ordinære arbejdsmarked – det vil sige uden for de beskyttede værksteder – åbner til gengæld helt nye muligheder for værkstederne. Helt oplagt kunne de jo få en rolle som bindeled mellem virksomhederne og deres medarbejdere med udviklingshæmning. De har ofte brug for hjælp og vejledning for at kunne begå sig på arbejdspladsen, og da personalet på landets beskyttede værksteder har en god og lang tradition for at kunne understøtte og vejlede udviklingshæmmede, ligger den mulighed lige for.

ET STOP PÅ VEJEN

Udviklingspotentialer er stort, hvis det beskyttede værksted ikke beskrives som en statisk og permanent arbejdsstation, men derimod som en udviklingsplatform for voksne. Et sted hvor man i løbet af en periode kan få afdækket, hvilke jobmuligheder der findes, om jobmulighederne skal være på det beskyttede værksted, eller om det beskyttede værksted skal være en træningsplatform i bestræbelserne på at komme videre ud på arbejdsmarkedet.

Hvis det viser sig, at man som borger har ressourcer i behold, og man ønsker at prøve kræfter med et arbejde så nær det normale som muligt, kan det beskyttede værksted bruges til at udvikle og forfine færdigheder og kompetencer, der muliggør et job med løntilskud.

Når man er ved at være klar til at prøve kræfter med et "rigtigt" job, kan det være, at man starter med fire dage på det beskyttede værksted og en dag i job med løntilskud, og siden optrapper arbejdet på virksomheden. Så har alle tid til at lære hinanden at kende. En jobcoach fra det beskyttede værksted kan til stadighed fungere som coach og bagstopper, så der kan findes de rigtige løsninger, hvis det skulle vise sig, at der opstår vanskeligheder.

DER ER HJÆLP AT HENTE

Nogle vil tænke, at ja ja, det er smukt, men sådan ser det ikke ud i virkelighedens verden, fordi vi ikke har tid til at tænke på den måde, vi har ikke ressourcer til den opfølgning i forhold til hver enkelt, som kræves, og hvorfor skal udviklingshæmmede overhovedet ud på arbejdsmarkedet, når de har det så godt her? Osv. osv.

I LEV ved vi godt, at mange beskyttede værksteder lever i en verden med et stort pres i form af løbende reduktion af budgettet samt krav om øget effektivitet. Men heldigvis er der hjælp at hente.

I Aalborg, Aarhus, Esbjerg, Odense og København er der blevet ansat

de ovenfor nævnte ti virksomhedskonsulenter, der skal hjælpe med at få denne vision til at blive til virkelighed. Virksomhedskonsulenterne er alle placeret i de kommunale jobcentre og har dermed fingeren på pulsen i forhold til arbejdsmarkedsløvgivningen. Selv om virksomhedskonsulenterne er placeret i fem kommuner, så har de til opgave at

hjælpe regionalt. Så er man et beskyttet værksted, der godt kunne tænke sig at arbejde med modellen, ja, så er virksomhedskonsulenterne et godt sted at søge om hjælp fra.

EN NY MODEL

Al begyndelse er svær, og der stilles ofte flere spørgsmål, end der gives svar. Derfor har LEV taget initiativ til, sammen med en række beskyttede værksteder, at udvikle og beskrive en model, der med eksempler fra hverdagen vil vise, hvordan man blandt personalet på et beskyttet værksted kan understøtte forandringsprocessen med at gøre værkstedet til et kompetencecenter.

MÅSKE BEDRE OG BILLIGERE – GØR DET NOGET?

At tænke et beskyttet værksted som et kompetencecenter for nogle af med-

arbejderne med udviklingshæmning, hvor det ultimative mål er et job med løntilskud, kan isoleret set opfattes som en dårlig økonomisk løsning for værkstedet, men samfundsmæssigt forholder det sig omvendt. Hver gang en borger med udviklingshæmning opkvalificeres og kompetenceudvikles til at kunne

mestre et job med løntilskud, medfører det en netto reduktion af de offentlige udgifter på op til 100.000 kr. pr. år pr. person. Det er penge, der så vil kunne komme andre til gode – samtidig med at livskvaliteten og kompetencerne hos den enkelte med udviklingshæmning også stiger.

De [mennesker med udviklingshæmning] har ofte brug for hjælp og vejledning for at kunne begå sig på arbejdspladsen, og da personalet på landets beskyttede værksteder har en god og lang tradition for at kunne understøtte og vejlede udviklingshæmmede, ligger den mulighed lige for.

AF MORTEN BRUUN ■ FOTO: CLAUDS BONNERUP

- Det var sjovt, frømhævede Elisabeth om udflugten til zoologisk have i Aalborg – her hygger hun sig med gederne sammen med Gaia-pædagog Mie Poulsen, børnene Signe og Frederik og Spiren-pædagogen Anne Brogaard.

Elisabeths himmelblå drøm gik i opfyldelse

Boformen Gaia står for det eneste STU-projekt herhjemme for de dårligst fungerende udviklingshæmmede. Nu har en af beboerne – 24-årige Elisabeth Julie Jensen – fået praktikaftale med en børneinstitution i Dronninglund

- Jeg elsker børn, og jeg vil gerne besøge dem igen...

Sådan sagde Elisabeth Julie Jensen, da LEV Bladet i september sidste år mødte den 23-årige udviklingshæmmede kvinde på boformen Gaia i Hjallerup.

Som led i sin særligt tilrettelagte uddannelse havde hun netop været på besøg i Børnehuset Himmelblå i Dronninglund, hvor hun faldt pladask for ungerne – og Elisabeth lagde ikke skjul på, at hun gerne ville se dem igen.

Nu har hun gjort den himmelblå drøm til virkelighed, idet hun hver anden fredag tilbringer halvanden time som praktikant i Børnehuset.

Her er hun tilknyttet den stue, der hedder Spiren. Og efter at den glade, men også generte og stille Elisabeth i første omgang har fået lov til at finde tryghed blandt pædagogerne og de ni børn – som er i alderen to-syv år og alle har en form for fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse – er det tanken, at hun langsomt – og ud fra sit niveau – skal involveres endnu mere.

Hidtil har en del af arbejdet handlet om at holde i hånd. Det er hun rigtig god til – og

glad for – som det eksempelvis kom til udtryk, da Spiren kort før sankthans trodsede sommerregnen og drog på udflugt til zoologisk have i Aalborg.

- Og det var en sjov tur, konstaterede Elisabeth, der fra sin kørestol – og ledsaget af pædagog Mie Poulsen fra Gaia – havde det store smil på, mens flokken spadserede og trillede rundt mellem havens dyr og hyggede sig med de medbragte madpakker.

EMINENT SAMARBEJDE

Boformen Gaias STU-projekt er det foreløbig eneste herhjemme, der henvender sig til de dårligst fungerende udviklingshæmmede. Og forstander Dorthe Gjerløv er aldeles begejstret for, at det er lykkedes at etablere et – som hun siger – "eminent samarbejde" med Børnehuset Himmelblå.

Efter at man i fællesskab afstemte forventninger og rammer omkring Elisabeths besøg – Spiren har blandt andet betinget, at Elisabeth ledsages af en voksen fra Gaia – har praktikopholdet været med til at løfte Elisabeth.

- Et vigtigt formål med vores projekt er, at vores STU-elever udvikler sig, bliver selvstændige og lærer at tro på egne evner. Og det er tilfældet med Elisabeth, siger Dorthe Gjerløv.

VI ER NÅET LANGT

De seks beboere på Gaia, der deltager i projektet, er nu i gang med sidste år af deres STU-forløb. De har alle problemer med at gå, tale og agere – men de opfylder alle kravet om at være under 25 år for at blive optaget på uddannelsen.

Og da Brønderslev Kommune i 2009 indvilgede i at støtte pilotprojektet, skruede Dorthe Gjerløv og VUK i Aalborg – Voksenskolen for Uddannelse og Kommunikation – i fællesskab en uddannelsesplan sammen, der i den grad var designet til svært udviklingshæmmede. En plan, der tager afsæt i at udvikle de seks elevers individuelle kompetencer.

Det har resulteret i tematiske forløb om alt fra eksempelvis emnet "udrykning" – med virksomhedsbesøg hos blandt andet Falck – til intensivt arbejde med personlig hygiejne.

Flere af eleverne har flyttet sig både fagligt og fysisk, og Dorthe Gjerløv er ikke i tvivl om, at mange af intentionerne er blevet opfyldt. Eller som hun sagde til LEV Bladet for et år siden, da hun funderede over udsigten til eventuelle praktikophold:

- Vi er nået langt, hvis bare nogle af vores beboere får den slags muligheder.

Det lykkedes for Elisabeth...

Elisabeth Julie Jensen har som en af STU-eleverne fra Gaia i Hjallerup fået etableret en praktikaftale. Her holder hun Kathrine i hånden under udflugten til Zoo i Aalborg, mens Alice N. Olsen, den ene af hendes praktikvejledere på Spiren, fører gruppen gennem haven.

Modtaget med åbne arme

- Vi synes også, at det foreløbig har været et rigtig godt forløb, og vi har bestemt lyst til at fortsætte det gode samarbejde med Gaia og Elisabeth.

Det siger pædagog Alice N. Olsen, der sammen med sin kollega Henriette Salomonsen har været Elisabeth Julie Jensens "praktikantvejledere" på Spiren i Børnehuset Himmelblå i Dronninglund.

Her blev Elisabeth fra første dag modtaget med åbne arme af børnene i den lille specialgruppe. De havde på forhånd set billeder af Elisabeth, og allerede da bussen fra Gaia trillede ind på parkeringspladsen, råbte børnene "Elisabeth" og løb ud for at tage mod hende. Det har siden gentaget sig ved hvert besøg.

SKAL UDFORDRES MERE

I første omgang handlede det om at skabe tillid og tryghed – i samarbejde med den pædagog fra Gaia, der ledsager Elisabeth.

- Som type er Elisabeth meget tilbageholdende, så vi skulle skabe fortrolighed og få hende til at føle sig tilpas i gruppen, forklarer Alice N. Olsen.

I sin praktiktid har Elisabeth deltaget i Spirens planlagte aktiviteter. Hun har blandt andet bagt boller, spillet spil, lavet bål og deltaget i fællessangen og musikterapien. En enkelt gang har Spiren også besøgt Elisabeth på Gaia, hvor hun har vist børnene sit værelse og de dyr, de har på bostedet i Hjallerup.

- Næste skridt bliver at udfordre hende lidt mere og give hende nogle helt konkrete opgaver, der passer til hendes funktionsniveau. Det kan handle om, at hun skal forberede sig hjemmefra ved at vælge en sang, som hun skal synge sammen med børnene. Eller også skal hun sammen med et par af børnene dække bord eller sætte service i opvaskemaskinen. Og så har vi talt om, at vi en gang om måneden eventuelt besøger Gaia, hvor Elisabeth skal planlægge en aktivitet for nogle udvalgte børn, fortæller Alice N. Olsen.

mob

ANNONCE

Myter og fakta

om job på det ordinære arbejdsmarked

Bliver man som udviklingshæmmet ensom, hvis man får et job på det ordinære arbejdsmarked? Er man et let offer for mobning? Her kan du læse om, hvad der er myter, og hvad der er fakta.

At få et barn med udviklingshæmning sætter næsten altid en kaskade af tanker i gang. Ofte bliver man aldrig helt færdig med at tænke. Det helt centrale spørgsmål "hvad skal der ske med mit barn, når jeg ikke er her længere?" kan være svært, måske umuligt at besvare, men det betyder, at det altid rumler et eller andet sted.

Spørgsmålet eller usikkerheden kan til tider blive så stor, at det skygger for de mange muligheder, livet bringer.

Når det unge menneske med udviklingshæmning så bliver 18 år, og måske bliver tilbudt beskæftigelse på det kommunale beskyttede værksted, er det nærliggende at tænke: "Så klarede vi det. Det kan godt være, at det måske ikke er det mest udfordrende, der foregår på det beskyttede værksted, men mit barn er nu i sikre og trykke rammer, hvor der altid vil være nogle til at tage sig af de problemer, der opstår".

FRYGTEN FOR ENSOMHED

LEV har igennem mange år arbejdet på og for, at arbejdsmarkedet skulle blive mere rummeligt, så der også blev bedre muligheder for mennesker med udviklingshæmning. I dette arbejde er LEV ofte stødt på bekymringen "jeg er bange for, at mit barn bliver ensom på en almindelig arbejdsplads, for når alt kommer til alt, så er han anderledes".

Frygten for ensomhed er rigtig, og noget man skal tænke på, men når det så er sagt, så ser verden en smule mere nuanceret ud. Der er rigtig mange ting, man kan gøre for at minimere risikoen for ensomhed blandt udviklingshæmmede på det ordinære arbejdsmarked. Begrebet ensomhed dækker over mange ting, men forstås ofte som en situation, hvor den enkelte ikke er eller kan være en del af fællesskabet. Når et fællesskab ofte vælger enkelte individer fra, sker det ud fra en kollektiv opfattelse af, at det

ANNONCE

*I diskussionen om
inklusion handler det
altid om at ramme et
fornuftigt niveau*

fravalgte individ ikke bidrager til fællesskabet, eller blot kører på frihjul uden at bidrage. Disse situationer opstår let, når der er en ubalance mellem individernes sociale kompetencefærdigheder. Netop evnen til at mestre sociale kompetencer er jo objektivt set en mindre veludviklet færdighed hos mennesker med udviklingshæmning. Derfor må det ikke overraske, at skal en medarbejder med udviklingshæmning ind på en almindelig arbejdsplads, så kræver det noget andet, end hvis der starter en ny svend.

Der er dog en række mekanismer, som kan medvirke til at reducere risikoen for ensomhed:

1. Arbejdspladsen skal inden ansættelsesforholdet have gjort sig klar, hvad det betyder at have en kollega, der er mindre klog end resten
2. Arbejdspladsen skal ikke gøre det til et kollektivt ansvar at understøtte medarbejderen med udviklingshæmning, en en-til-en relation er langt bedre
3. Arbejdspladsen skal sikre, at de kompenseres – eventuelt med en personlig støtteordning i forhold til medarbejderen med udviklingshæmning. Flere steder varetages en sådan funktion af en seniormedarbejder

Hvis der arbejdes med disse få gode råd, vil langt de fleste opleve, at jobbet på det ordinære arbejdsmarked er noget, der får deres barn til at vokse. Og kollegerne vil ofte sætte stor pris på den forskellighed, den nye kollega har bragt ind på arbejdspladsen.

DET ER SÅ LET AT MOBBE

I snakken om at komme ud på arbejdsmarkedet har det ofte været nævnt, at mennesker med udviklingshæmning i ordinære virksomheder var lette ofre for mobning. Det ville være dumt at sige, det aldrig foregår, for det gør det, ligesom helt almindelige kolleger også kan være udsat for mobning. Men overordnet findes der ingen dokumentation for, at mennesker med udviklingshæmning bliver mobbet oftere end andre medarbejdere, måske snarere tværtimod.

LEV gennemførte for godt ti år siden en interviewrunde med forskellige virksomheder, der havde mennesker med udviklingshæmning ansat. Det ville være let at forestille sig, at en lidt grovkornet skurvogshumor kunne komme til at gå ud over den udviklingshæmmede, at svendene på metalvirksomheden blev ved med at sende den udviklingshæmmede af sted efter kørnerprikker osv.

Heldigvis forholdt det sig ikke således. Medarbejderne i de forskellige virksomheder, der blev interviewet, sagde alle, at drille eller mobbe medarbejderen med udviklingshæmning ville være for let, og alle de interviewede var rimeligt enige om, at der var en høj grad af intern selvjustits. Så hvis der var en enkelt, der kom med en hård bemærkning, var ironisk eller ubehagelig, så var der en fælles accept af, at andre kolleger stoppede det.

INKLUSION MED MÅDE

Hvad er bedst: At flytte en afdeling af et beskyttet værksted ud på en ordinær arbejdsplads eller etablere individuelle job med løntilskud? At være den eneste med udviklingshæmning på arbejdspladsen eller en blandt mange?

Der kan være mange vinkler og facetter i denne diskussion. Hvis man er en blandt mange, så er det oplagt, at de andre kolleger oftere vil se på dem som gruppe, måske referere til "dem fra det beskyttede værksted". Omvendt hvis man er den eneste, vil der være en langt større chance for, at de andre medarbejdere slutter op.

I diskussionen om inklusion handler det altid om at ramme et fornuftigt niveau. Et gammelkendt eksempel: Hvis man forestiller sig et sangkor, der har specialiseret sig i at synge danske fædrelandssange, vil koret godt kunne optage en eller to deltagere, der ikke har de samme forudsætninger for at synge. Men hvis koret er på 20 personer, vil et optag på ti rykke balancen til ugunst for alle. Sådan forholder det sig også med, hvor mange udviklingshæmmede der er plads til på en almindelig arbejdsplads.

STU Nextjob
SÆRLIGT TILRETTELAGTE
UNGDOMSUDDANNELSE
FOR UNGE I HOVEDSTADSOMRÅDET

Tre år med individuelt tilpasset undervisning i trykke rammer, venner og sammenhold. Ingen kedelig skolebænk, men spændende læring for livet

Sport, individuel læring & kultur
det' Nextjob der duer!

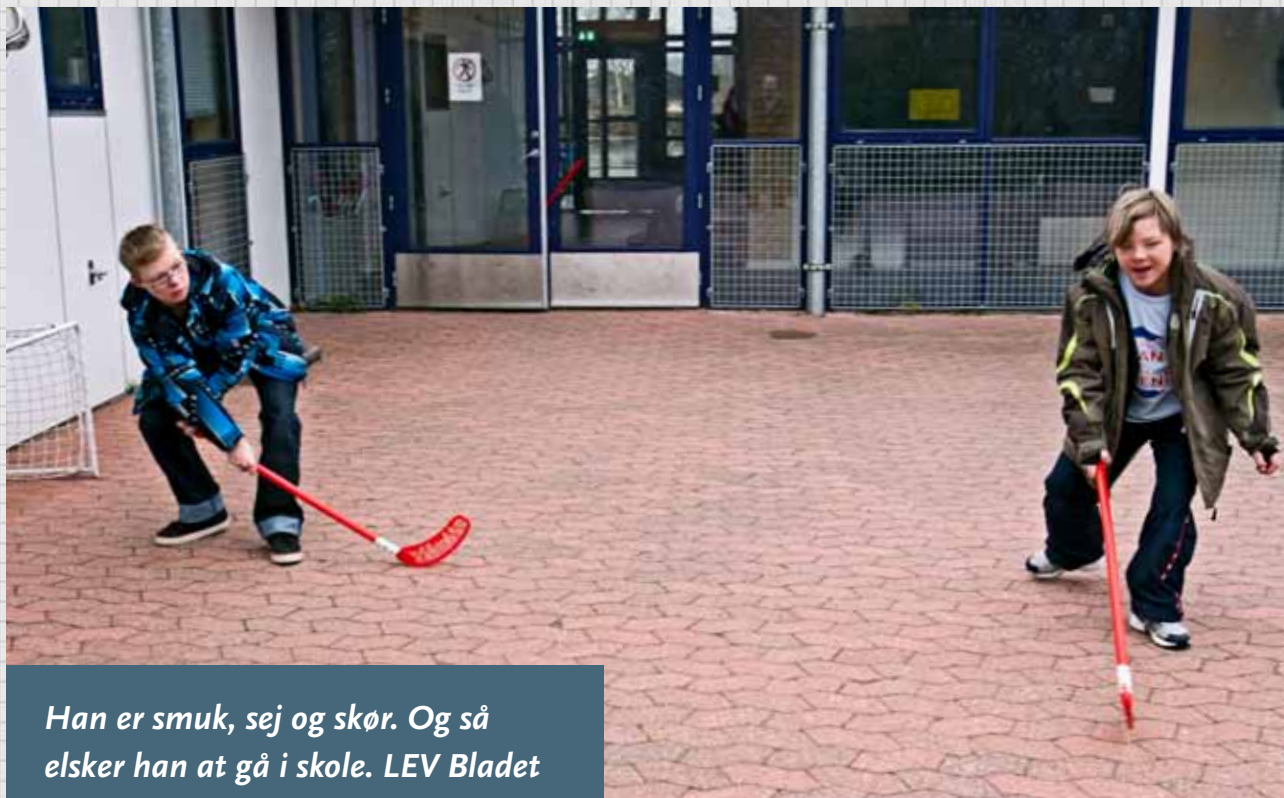
Sandtoften 3-7 2820 Gentofte
Tlf.: +45 28 05 26
www.nextjob.dk nextjob@nextjob.dk

NEXT JOB

Han er smuk, sej og skør. Og så elsker han at gå i skole. LEV Bladet har fulgt 15-årige Markus, som skal være blikfang for kampagnen "Folkeskolen er for alle"

15-årige Markus vogter målet i hockeykampen mod Andreas. Den 15-årige udviklingshæmmede dreng fra Hillerød er glad for at gå i skole – og har store forventninger til voksenlivet. Lige nu drømmer han om at åbne sit eget pizzeria – sammen med Andreas...

Frikvarter med Markus

Han går ned i knæ, holder skarpt øje med bolden – og i netop det splitsekund, den er ved at ryge i mål, svinger han sin hockeystav og forhindrer en scoring.

- Så I det, spørger Markus med en kæb grimasse – og glemmer at koncentrere sig om returbolden, som Andreas med et elegant svip placerer i det lille mål.

Kort efter svarer Markus igen, og frikvarterets hockeykamp ender uafgjort og med sved på panden.

- Det var lidt hårdt, men meget sjovt, puster Markus.

Vi er på besøg i Skolen ved Skoven, som ligger i udkanten af Hillerød. Her er klassekammeraterne Markus og Andreas to af de i alt 86 psykisk og fysisk udviklingshæmmede elever med gennemgribende indlæringsvanskeligheder.

Men trods det har de ligesom langt de fleste andre børn mod på at lære. Markus er meget glad for sin skole – og han har det bedst, hvis han ligesom sin tre år yngre lillebror Jonas også har lektier for hver dag.

Det behøver ikke at være mere end et kvarters tid, han skal bruge på bøgerne efter skoletid – han kan bare godt lide, at han også kan vise sine færdigheder frem for sin mor Helle og sin bonus-far Frank hjemme i muremestervillaen i Hillerød.

LEV Bladet har fulgt Markus i et halvt år. Lige fra han i januar fyldte 15 og blev fejret med gaver og livretten pizza – og til han 2. pinsedag blev konfirmeret i Grønnevang Kirken og sammen med de 11 andre konfirmander fra specialskolen skrålede med på børnesalmen "Måske du er smuk":

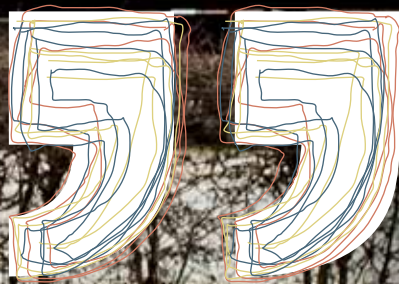
"Måske du er smuk, måske du er sej, måske er du rablende skør li'som mig. Måske du er smuk, måske du er sej, måske du er rablende skør'. Men uanset hvem du end er, har Jesus dig inderlig kær".

Markus er både smuk, sej og skør – og ud over at invitere os inden for i sit liv og sin verden har han også sagt ja til at være blikfang for den kampagne, som LEV for alvor sætter i gang dette efterår.

En kampagne, der under overskriften "Folkeskolen er for alle" sætter fokus på, at udviklingshæmmede børn har nøjagtig samme rettigheder som alle andre til gennem skolen at etablere det fundament, de skal bygge deres voksenliv på. Og den rettighed skal ingen tage fra Markus.

Læs videre næste side:

Med fag som regning, dansk og gymnastik ligner Markus' skema de fleste andre skolebørns – men i Skolen Ved Skoven er de faglige mål anderledes nuancerede, og årlige handlingsplaner styrer den enkelte elevs udvikling

Jeg bruger bare hovedet

AF MORTEN BRUUN ■ FOTO: JAN SOMMER

En stille pludren breder sig som undergrundsmusik fra de små grupper af børn, der sidder i klasseværelset. Bøjet over bøger med regnestykker og staveord og ledsaget af småsnak med de fire lærere har de taget hul på endnu en skoledag i 7. klasse i Skolen Ved Skoven.

Få minutter forinden er de ankommet i den kolonne af skolebusser, som hver morgen kører rundt i det gamle Frederiksborg Amt for at samle eleverne op. Og efter at have smidt de varme frakker – det er stadig vinterkoldt uden for – har børnene udsigt til en næsten helt almindelig onsdag.

Den adskiller sig kun ved, at Dorte har fødselsdag – og at Markus har besøg af LEV Bladet. Det afslører piktogrammerne på tavlen, hvor børnene hver morgen kan studere dagens skema.
- Det betyder matematik, det dét er morgensamling, og dér skal drengene have gymnastik, forklarer Markus.

SYV PRIKKER PLUS SEKS PRIKKER
Han viser os den elektroniske tavle, hvor han skal flytte rundt på fire linjer i en sang for at få dem til at danne det vers, børnene skal synge senere på dagen.
- *Sne og skøjter, kælk og ski – det er no-*

get, vi kan lide, nynner han, da rækkefølgen er på plads.

Et øjeblik senere styrer han mod det lille grupperum, hvor han holder til sammen med tre kammerater. De fire dækker selv bord, når der er frokost, men først skal de fordybe sig i bøgerne. Denne dag handler det om tal, og Markus falder i staver over en stribe regnestykker.

Han tæller sig frem til, at syv prikker i en boks plus seks prikker i en anden boks tilsammen giver 13, og da han skriver resultatet ind i sit hæfte, kan vi ikke lade være med at rose ham.
- Hvor er du dygtig, siger vi.
- Jeg bruger bare hovedet, svarer Markus.

ÅRLIGE PLANER FOR ALLE

Sværere behøver det ikke være. Og så al ligevel. De udviklingshæmmede elever er på vidt forskellige niveauer og skal derfor også undervises vidt forskelligt.

Eller som skoleleder Ole Birger Nissen, Skolen Ved Skoven, forklarer overvejelserne bag den detaljerede plan, der hvert år udarbejdes for hver enkelt elev – i samarbejde med forældrene og med input fra skolens team af pædagoger,

lærere, talepædagoger, psykologer, fysioterapeuter og ergoterapeuter:
- Hvem er barnet, hvilke kompetencer rummer den pågældende elev, hvad er målet for det kommende år? Det er nogle af de spørgsmål, vi stiller os, når vi udfærdiger den pædagogiske handlingsplan. Den fylder ofte syv-otte sider, og ud fra den plan vurderer vi, om barnet skal fortsætte her eller have nye udfordringer.

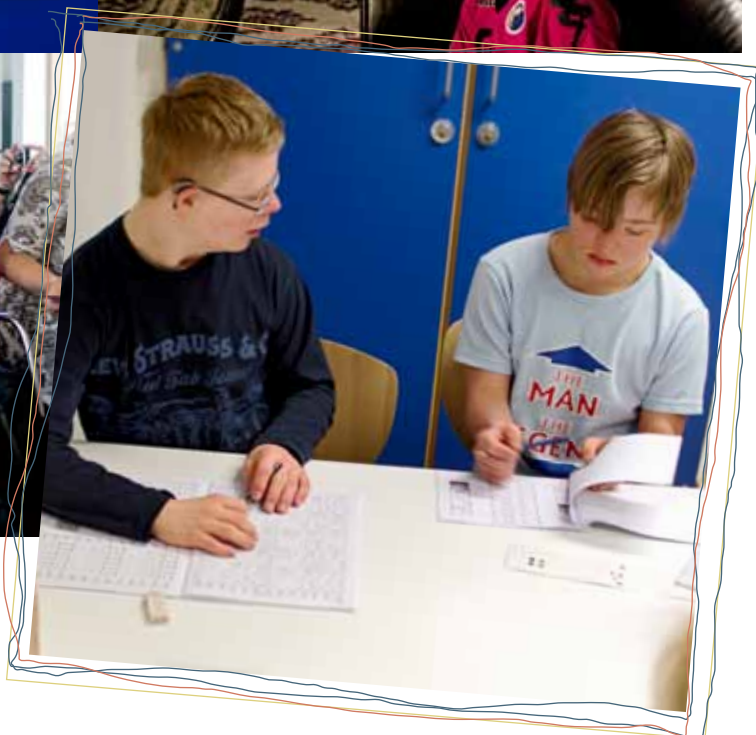
For Markus betyder det, at skolen har registreret alt fra hans sociale, kropslige og praktiske kompetencer til hans faglige færdigheder. Og det er besluttet, at han i løbet af det kommende år skal besøge nogle arbejdspladser, der skal arbejdes mere med tegnediktater, og så skal den 15-årige dreng også have seksualundervisning.

KØRER SELV MED BUSSEN

En måned senere er Markus begyndt at køre med skolebussen om morgenen, efter at hans mor hidtil har transporteret ham. Men nu tager hun direkte på arbejde, og så må Markus være alene hjemme med sin lillebror, indtil bussen kommer.

Brødrene nyder det lille frirum. De

driller hinanden, spiller på deres telefoner og ser et par musikvideoer – og i de 20 minutter, der går, før chaufføren som aftalt ringer og siger "fem minutter", når Markus også at pakke sin madpakke.

Men i det øjeblik telefonen ringer, springer han op fra sofaen, slukker fjernsynet og er ude af døren hurtigere, end hans lillebror kan følge med. Punktlig som en tysk køreplan stiller han sig ud til fortovet:

- Jeg kan sagtens selv finde ud af det her, siger Markus, mens han står med sin rygsæk på ryggen og spejder efter skolebussen.

NEMT AT FØLGE UDVIKLINGEN

Skolen Ved Skoven har kendt de fleste af eleverne, siden de var helt små. Og ifølge skoleleder Ole Birger Nissen er det som regel "forholdsvis nemt" at iagttage den enkelte elevs udvikling, fordi de følger eleverne meget tæt gennem årene:

- For mange mennesker kan det være svært ved at erkende, at "vores barn" har brug for et særligt miljø resten af livet. Modsat er de fleste familier også vant til at (sam)arbejde med "systemet" – og de går meget op i, om det "nye sted" kan se de særlige behov, deres barn har, siger Ole Birger Nissen og tilføjer:

- Hos os er de faglige mål anderledes nuancerede end i den traditionelle folkeskole. Vi er ikke styret af lærebogssystemer og læseplaner, men skal så at sige opfinde metoder, der tilpasses den enkeltes udviklingspotentiale, og det kræver særlige faglige forudsætninger hos personalet.

Eller for nu at følge Markus' læresætning: De skal jo bare bruge hovedet...

Venstre side:

Hidtil er Markus blevet kørt til skole af sin mor, men nu tager hun tidligere hjemmefra. Men Markus kan sagtens finde ud af at være alene hjemme med sin lillebror, indtil skolebussen henter ham.

Øverst til venstre:

Markus kan godt lide, at der er orden og system i hans hverdag. Og pictogrammerne på tavlen fortæller hver dag ham og de andre elever, hvad de skal beskæftige sig med. Morgensamling, frugt og madpakker er og nogle af de faste ritualer – derudover skifter fagene fra dag til dag.

Øverst til højre:

Markus' hverdag er fyldt med aktiviteter. Han går i skole og fritidsklub, svømmetræner, ser film, hører musik, leger Star Wars med sit lyssværd og går op i fodbold, hvor favoritholdene er Barcelona og FCK. Men samtidig nyder han også, når roen sænker sig og han kan sidde for sig selv hjemme i sofaen og se Rihannas og Eminems nyeste musikvideoer.

Nederst til venstre:

Andreas (th) er Markus' bedste ven i skolen. De to "makkere" mødes også privat efter skoletid. Når Markus skal i 9. og 10. klasse, kommer han – og forældrene – automatisk til at indgå i det samarbejde, skolen har med de kommunale ungdoms- og uddannelsesvejledere. De skal være med til at lave nye planer for Markus og hans fremtid.

Nederst til højre:

2. pinsedag blev Markus konfirmeret sammen med 11 klassekammerater. Han havde glædet sig i lang tid, men umiddelbart før han indtog sin plads i Grønnevang Kirken, meddelte han stålfast, at han kun ville konfirmeres, hvis han fik lov til at sidde ved siden af sin aller-aller-bedste ven – Morfar. Det ønske fik han opfyldt

ANNONCE

Med lov om aktiv beskæftigelsesindsats har mennesker med udviklingshæmning i dag langt flere muligheder for at komme ud på det ordinære arbejdsmarked. Processen har været lang, men resultatet er blevet godt – heldigvis

Rammerne er i orden

Danmark har i forhold til at skabe jobmuligheder for mennesker med udviklingshæmning en god og fremtidssikret lovgivning. Nu skal vi blot lære at bruge den til glæde og gavn for den enkelte og for samfundet.

Der har i en årrække eksisteret muligheder for mennesker med udviklingshæmning for at komme ud på arbejdsmarkedet. I starten af 1990'erne blev det kaldt tredjedels stillinger, fordi man i ansættelsesforholdet skulle oppebære 1/3 af den ordinære løn. Lønnen blev dækket med 50 procent af det offentlige og 50 procent af arbejdsgiveren. Senere blev tredjedels stillingerne afløst af et nyt lovinitiativ, nemlig skånejob. I dag hedder ordningen job med løntilskud, men indholdet er stadig det samme.

Forudsætningen for at kunne benytte sig af mulighederne i job med løntilskud er, at man har en arbejdssevne, altså man skal være i stand til at lave noget, og man skal være tilkendt førtidspension. Er disse to forhold på plads, er der rigtig mange muligheder.

DET ER IKKE SVÆRT AT SVINGE KOSTEN...

Nogle tror måske stadig, at det er svært at finde job og virksomheder, der gerne vil have en medarbejder med udviklingshæmning. Men sådan er det ikke – tværtimod, rigtig mange virksomheder vil rigtig gerne. Vanskelighederne handler altså ikke om lovgivningen eller jobbet, men om hvordan man skal begå sig på arbejdspladsen. Det handler om at finde den rigtige sociale omgangsform.

Fra barnsben lærer man at afkode, hvilke sociale og adfærdsmæssige regler, der er gældende i en given situation. Børn lærer hurtigt, at der er noget, man kan sige til vennerne, og noget man ikke kan sige til far og mor – i hvert fald ikke på samme måde, som man ville have gjort til vennerne. Sådan er det også på en arbejdsplads. Der er nogle ting, man taler om til frokost, der er noget, man siger til sine kolleger osv. Netop den proces omkring, hvordan man skal begå sig, er vanskelig og stiller mange krav til den intellektuelle udvikling. Derfor er vanskelighederne i forhold til job med løntilskud

ikke indholdet i jobbet, men mere hvordan man skal være sammen med sine kolleger. I bund og grund handler det om, at de sociale kompetencefærdigheder hos mennesker med udviklingshæmning ikke er lige så veludviklede som hos andre mennesker.

Netop den proces omkring, hvordan man skal begå sig, er vanskelig og stiller mange krav til den intellektuelle udvikling

DEN GODE VILJE SKAL IKKE DRIVE VÆRKET

Når man som udviklingshæmnet ønsker sig et job med løntilskud, og når man som arbejdsgiver gerne vil have en medarbejder med udviklingshæmning, er det vigtigt, at få talt tingene igennem. Det er

ikke nok med den gode vilje fra de andre kolleger. Den gode vilje bliver for hurtigt opbrugt samtidigt med, at der skabes et ulige forhold de ansatte imellem, idet medarbejderen med udviklingshæmning vil være der på de øvrige kollegers nåde.

For at sikre at et job med løntilskud bliver en succes for alle, kræver det derfor ofte, at virksomheden og de kommende kolleger får informationer og oplysninger om, hvad det betyder at have en kollega med udviklingshæmning.

VERDENS VIGTIGSTE

PLAN

Med indførelsen af ungdomsuddannelsen for unge med udviklingshæmning (STU) i 2007, fik den unge et retskrav på at kunne få en uddannelse. Men retskravet siger intet om, hvilken slags uddannelse der fastlægges via den individuelle uddannelsesplan. Dermed bliver den individuelle uddannelsesplan omdrejningspunktet for hele ungdomsuddannelsen.

I en årrække er uddannelsesplanen måske det stykke papir, der har størst indflydelse på livet her og nu, men også på de fremtidige muligheder i voksenlivet. Derfor er det verdens vigtigste plan.

Lovgivningen omkring den særlige ungdomsuddannelse er i udgangspunktet ganske klar og burde være meget let at administrere. Trods det er der allerede nu, fire år efter lovens vedtagelse, ved at udvikle sig et morads af kommunalt anlagte fortolkninger, der næsten alle stiller den unge ringere, end det var intentionen med lovgivningen.

UKLARE UDDANNELSESPLANER

Den individuelle uddannelsesplan udarbejdes i samarbejde mellem den unge, forældre og ungdomsuddannelsesvejlederen. Planen skal beskrive de ønsker, mål og potentialer, den unge har. Men alt for ofte ser vi i LEV, at en individuel uddannelsesplan er så upræcis og så generel, at den kan passe på næsten hvem som helst.

En upræcis uddannelsesplan kan i sidste ende blive en stopklods. Når der eksempelvis står, at "Louise skal blive bedre til at være alene og forberede sig på at blive voksen uden at blive tyk", så kan det jo ske på et utal af måder - oftest bliver det gennemført på den billigste og mindst fordelagtige måde for Louise. Det havde været langt bedre for Louise, at uddannelsesplanen havde specificeret, hvorfor der skulle arbejdes med det at være alene og herigennem få gjort klart, hvad det vil sige at blive bedre til at være alene. Der kunne eksempelvis stå, at "Louise skal arbejde med at være alene og skal i den forbindelse lære at benytte sig af kultur, fritids og underholdningstilbud i sit lokalområde."

I forhold til at lære at blive voksen uden at blive tyk, kunne man med fordel have skrevet: "Louise skal lære, hvordan man kan sammensætte måltider, hvor der både tages hensyn til kostpyramiden og hendes særlige smagspræferencer. Samtidig skal Louise gives redskaber, der kan hjælpe hende til et BMI under 26."

JO MERE SPECIFIK, JO BEDRE

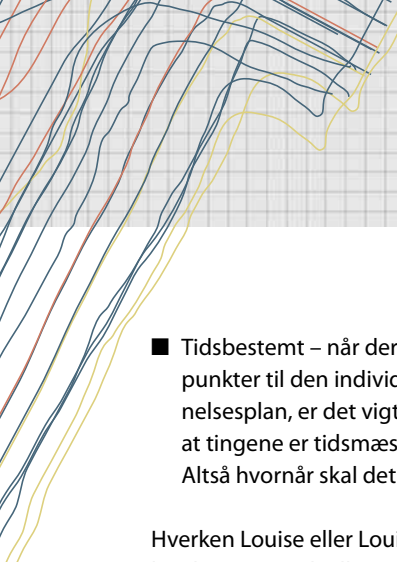
I virkelighedens verden er der mange steder, hvor kommune og Ungdommens Uddannelsesvejledning siger og skriver, at de ikke bruger en individuel uddannelsesplan med et så stort detaljeringsniveau, som eksempelvis LEV anbefaler. Argumentet er, at sådanne

Den individuelle uddannelsesplan skal sikre, at den unge får en uddannelse med udvikling og perspektiv. Men mange steder er uddannelsesplanen alt for uklar, og kommunerne tolker loven decideret forkert

informationer skal ligge i undervisningsplanen på det enkelte uddannelsessted. Denne praksis underminerer reelt den unges retsstilling. I dag kan der klages over, hvis undervisningen ikke lever op til, hvad der er beskrevet i den individuelle uddannelsesplan. Men der kan ikke direkte klages over en manglefuld eller dårlig undervisningsplan.

LEV har i forbindelse med Projekt KLAP videreudviklet på begreberne i den såkaldte SMART model, så man nu selv kan teste tyngden af en individuel uddannelsesplan. Ideen bag SMART modellen er at nedbryde den individuelle uddannelsesplan i flest mulige underpunkter og herefter teste hvert punkt i forhold til, om punktet er:

- Specifikt og entydigt beskrevet, så man senere kan undgå – jamen jeg troede, at...
- Målbart beskrevet – altså beskrivelse uden ord som bedre, mere, lidt, meget, men i stedet kvantificerbare enheder
- Attraktivt – punktet skal være noget, som betyder noget for det unge menneske, og det er en god ide at kunne sætte ord på, hvorfor det er vigtigt, og hvad det skal føre til
- Realistisk – det er vigtigt, at målet er realistisk, og at man kan argumentere for, hvorfor målet er realistisk, da det gør den samlede individuelle uddannelsesplan mere troværdig

■ Tidsbestemt – når der formuleres punkter til den individuelle uddannelsesplan, er det vigtigt at sikre sig, at tingene er tidsmæssigt beskrevet. Altså hvornår skal det foregå?

Hverken Louise eller Louises forældre kan bestemme, hvilken skole eller ungdomsuddannelsesstilbud kommunen skal benytte – ikke sådan direkte. Men jo mere præcis og specifik den individuelle uddannelsesplan gøres, jo mere indflydelse har man som ung og familie på, hvilke steder der realistisk er en mulighed.

STARTE LIGE EFTER FOLKESKOLEN ELLER...

I LEV hører vi oftere og oftere, at kommunerne kræver, at det unge menneske starter på sin ungdomsuddannelse umiddelbart efter, at vedkommende er blevet færdig med folkeskolens 9. eller 10. klasse. Virkeligheden for mange unge mennesker med udviklingshæmning er, at de ikke altid er modne til nu og her at klare mere undervisning, men vil profitere af at gøre noget andet. Det er derfor vigtigt at huske på, at ingen kommune eller ungdomsuddannelsesvejleder kan kræve, at jeres barn starter umiddelbart efter endt folkeskole. De unge har retten til at vente ind til dagen før, de fylder 25 år.

Kommunernes hastværk skyldes, at de er forpligtede til at have snor i, hvad den unge foretager sig, med mindre han er indskrevet på en ungdomsuddannelse eller allerede har et arbejde. Hvis det unge menneske sammen med forældrene vælger ikke at påbegynde ungdomsuddannelsen lige efter folkeskolen, ja, så påhviler det kommunen at finde på noget andet. En del unge vælger eksempelvis at tage på efterskole eller højskole for at blive mere moden til et videre uddannelsesforløb.

Selv om nogle kommuner prøver at presse den unge eller forældrene til at acceptere et ophold på en efterskole som led i en ungdomsuddannelse, så er det ikke lovligt. Forudsætningen for at et helt eller dele af et uddannelsesforløb kan henregnes til en STU er, at netop

dette tilbud er nævnt i den individuelle uddannelsesplan.

I VORES KOMMUNE MÅ STU'EN KUN KOSTE...

Som nævnt ovenfor beskriver STU-lovgivningen, at den unge, der ikke kan benytte viften af ordinære ungdomsuddannelsesstilbud, skal have et ungdomsuddannelsesstilbud som beskrevet i den individuelle uddannelsesplan. Det er ulovligt, når og hvis kommune og ungdomsuddannelsesvejleder fortæller forældre og den unge, at en ungdomsuddannelse kun må koste et bestemt beløb. Det gode og lette modsvar er at bede kommune og ungdomsuddannelsesvejledning at dokumentere denne pris med henvisning til gældende lovgivning og eller vejledning fra Undervisningsministeriet. Men i udgangspunktet er det altid dumt at begive sig ind i en diskussion om, hvad noget må koste, hvad der er for dyrt osv. Opgaven som forældre i forhold til det unge menneske er at fastholde

et knivskarpt fokus på, hvad målet med ungdomsuddannelsen skal være og ikke bruge energi på, hvad det koster. Forældrerollen er at varetage interesserne i samklang med det unge menneske – at fange drømmen.

NY UDDANNELSESPLAN HVER DAG...

Ideen med den individuelle uddannelsesplan er at have et "rullende dokument" mellem kommunen, uddannelsesstedet og borgeren. Dermed vil uddannelsesplanen altid udtrykke den nuværende situation for den unge. Mange unge mennesker vil opleve, at deres læring og udvikling sker i hop – der kan således i perioder være løbende behov for at revidere den individuelle uddannelsesplan, mens man på andre tidspunkter kan nøjes med at kigge på

planen en gang om året. Det er vigtigt, at forældre og andre, der hjælper den unge, forstår at bruge den individuelle uddannelsesplan som en løftestang. Helt konkret betyder det, at oplever man, at den unge pludselig tager et stort udviklings- eller læringskridt, kan det være nødvendigt at få revideret den individuelle uddannelsesplan. For netop den afspejler de nye udviklingsmuligheder. Det gør man ved at henvende sig til ungdomsuddannelsesvejlederen for den unge. Hverken Ungdommens Uddannelsesvejledning eller kommunen kan nægte at følge op og revidere den individuelle uddannelsesplan – også selv om det måtte betyde et skift i forhold til det igangværende uddannelsesforløb.

Ideen med den individuelle uddannelsesplan er at have et "rullende dokument" mellem kommunen, uddannelsesstedet og borgeren. Dermed vil uddannelsesplanen altid udtrykke den nuværende situation for den unge.

STU-loven er i øvrigt speciel på den måde, at der er direkte klageadgang til et uafhængigt organ, nemlig Klagenævnet vedrørende den vidtgående specialundervisning.

Gennemførelse af en STU kan stoppes og startes

i forhold til den unges behov og prioriteringer. Dog ligger det fast, at uddannelsen skal være afsluttet senest fem år efter, den blev startet – eventuel uddannelsesetid ud over de fem år tabes automatisk.

MEDLEMSSERVICE

I LEV ved vi godt, at det kan være vanskeligt som forældre at forholde sig til alle de delelementer, en individuel uddannelsesplan kan og skal indeholde. Derfor kan man som medlem af LEV indsende den individuelle uddannelsesplan til lev@lev.dk, med angivelse af medlemsnummer, hvorefter man inden for syv-ti arbejdsdage vil få feedback på planen.

ANNONCE

ANNONCE

AF DAN R. SCHIMMELL, KONSULENT I LEV ■ FOTO: LEVS ARKIV

Faglighed i folkeskolen er en nødvendighed for alle

LEV afholder i efteråret 2011 og foråret 2012 en række lokale møder om faglighed i den vidtgående specialundervisning

Landsforeningen LEV kunne i 2010 sætte hjemmesiden www.foraeldredialog.dk i søen. Hjemmesiden sætter fokus på, hvordan forældre og skole kan have en dialog om, hvordan skoleforløbet er og hvilke prioriteringer og mål for undervisningen, der skal sættes for eleven. Foraeldredialog.dk er et konkret resultat af en dialog mellem LEV, Undervisningsministeriet, specialskoler og VIKOM (Videnscenter om kommunikation og multiple funktionsnedsættelser hos børn og unge uden et talesprog).

Nu hvor hjemmesiden har været i luften cirka i et år, kan vi se, at den bliver flittigt brugt, dels læses siderne om forskellige undervisningsplaner af mange mennesker, ligesom forslag til den fremadrettede dialog samt sektionen med oftest stillede spørgsmål er populære.

LANDSDÆKKENDE MØDERÆKKE

Et er at skabe en hjemmeside og sørge for, at hjemmesiden er opdateret, men det er mindst lige så vigtigt, at LEV og vores kommunekredse sammen med landets specialskoler er med til at igangsætte en dialog om, hvordan vi i fællesskab kan sikre, at undervisningen på landets specialskoler mv., stadig ligger i top. Kun på den måde kan børn og unge med udviklingshæmning få de bedste muligheder for at udvikle sig og deltage i samfundslivet senere hen. LEV har derfor søgt om og modtaget

en projektbevilling fra Undervisningsministeriet, der gør det muligt, at LEV i efteråret 2011 og foråret 2012 kan afholde en række lokale møder, hvor temaet bliver faglighed i den vidtgående specialundervisning.

Der er stadig mulighed for lokalt at arrangere disse dialogmøder, det handler blot om at kontakte LEV på tlf. 3635 9618 eller skrive til Christine Borchert på cb@lev.dk.

TRÅDENE SAMLES

Målet med de lokale møder er naturligvis at skabe en debat, men også samle viden og erfaringer om, hvordan tingene i praksis fungerer rundt om i landet. Der er mange holdninger og tanker om, hvordan fagligheden i folkeskolens vidtgående specialundervisning kan øges. LEV vil gerne være med til at give sit bud til Undervisningsministeriet, således at skolegang for elever med udviklingshæmning også i fremtidens Danmark vil blive prioriteret og have ligeså stor bevågenhed som den ordinære folkeskole. Derfor afsluttes den landsdækkende møderække med en workshop, hvor forældre, lærere og skoleledere i rammerne af Open Space vil have mulighed for at udveksle ideer og erfaringer, der alt sammen kan danne grundlag for fremtidens skole.

Vil du selv være med til at arrangere dialogmøderne – kontakt LEV på tlf. 3635 9618

ANNONCE

Det stod ikke ligefrem skrevet med flammeskrift, da Torben var lille, at han kunne klare et job på det ordinære arbejdsmarked. Men med masser af gå-på-mod og hjælp fra en dygtig mentor har Torben selv vist vejen

ALTMULIGMAND I BADELAND

- Nej, Torben var ikke den mest oplagte til at få et arbejde. Men hans sind, hans grundighed og tålmodighed gør, at han passer godt ind.

Udtalelsen kommer fra Gorm Tveen Rasmussen, afdelingsleder på STU Skivefjord (tidligere CKU Ungdom), hvor Torben Søgaard Sørensen har taget sin ungdomsuddannelse, STU. Så Gorm kender Torben og kommer i øvrigt jævnligt i Skive Badeland, hvor Torben i nu et år har arbejdet i et job med løntilskud, og det glæder ham at se, at Torben klarer sig så godt.

- Andre er intellektuelt bedre, men de er måske mere flagrende og ikke så gode til at koncentrere sig. De vil måske en stor del af tiden stå og snakke i hjørnet. Sådan er Torben ikke. Han er ikke meget snakkende, men hans sociale kompetencer er alligevel gode, og så har han et stort gå-på-mod. Når man sætter et mål, så går han efter det. Han kan godt være nervøs, men han gør sit bedste, forklarer Gorm Tveen Rasmussen.

Da Torben var mindre, havde hans mor Birte Søgaard Sørensen heller ikke forventet, at Torben ville kunne klare et decideret arbejde:

- Hvis vi går helt tilbage, så har han klar sig over al forventning. Det skyldes nok, at han er god til det sociale på arbejdspladsen. Han er god til at sætte sig ind i andre steder, spørge og huske, være interesseret i andre. Vi har også været bevidste om, at han ikke skulle have et ekstra handi-cap ved ikke at være ordentlig opdraget. Han er høflig. Men det fysiske spiller også ind. Torben fik for eksempel at vide som mindre, at han ikke kunne cykle. Det kan han nu. Hans udvikling viser også, at han ikke har været fejlanbragt. Han har fået den rigtige skole – han har ikke fået det ene nederlag efter det andet, men fået sejre og følt sig dygtig.

STORE FREMSKRIDT

Da LEV Bladet er på besøg i Skive Badeland, er Torben nærmest som sunket i

jorden. Kim Kjer, daglig leder af stedet og i øvrigt mentor for Torben, kigger i svømmehallen, materielrummene, fitness-lokalet, kontorerne. Torben er væk.

Pludselig, da vi er på vej tilbage til receptionen for at høre, om de har set

Torben, dukker han op. Han har bare haft travlt med at smide noget affald ud. Det var en opgave, som han selv var faldet over, og så fiksede han det da bare – uden at spørge.

Den lille hændelse

viser, hvor meget Torben har udviklet sig, siden han startede i Skive Badeland. For da ville han ikke have taget et selvstændigt initiativ. Hans daglige opgaver var begrænset til at spule gulv og fylde i automater. Men nu er han altmuligmand og arbejder ikke bare i badeland, men også i det tilknyttede motionscen-

Der er sket meget med Torben, fra første gang han kom i praktik her. Han kan alt i dag. Torben er og var lidt genert. Men nu kender han alle. Og snakker med alle. Det er store fremskridt.

ANNONCE

Kim Kjer, daglig leder i Skive Badeland, instruerer Torben Søgaard Sørensen

ter. Opgaverne spænder fra oprydning af lege- og svømmeredskaber, bundsugning af børnebassin, tjekke skabe for glemte sager til at hjælpe børn tilrette.

- Der er sket meget med Torben, fra første gang han kom i praktik her. Han kan alt i dag. Torben er og var lidt genert. Men nu kender han alle. Og snakker med alle. Det er store fremskridt, siger Kim Kjer.

- Ja, jeg snakker med Tommy og Birgit (som er livreddere) og Rikke (som er i motionscenteret), fortæller Torben.

- Og vores pedel Robert, supplerer Kim.

- Torben er hurtig til at lære, han er god til at møde til tiden, omhyggelig og dygtig. Men vi tager det stille og roligt. Bygger lidt på hele tiden, siger Kim Kjer.

HOBBY BLEV TIL ARBEJDSPLADS

Torben arbejder i badelandet mandag, onsdag og fredag – fire timer pr. dag. Tirsdag og torsdag er han på værestedet Magneten, hvor han også arbejder – for eksempel med at vaske bus og lastbil.

- Jeg kan godt lide at svømme. Jeg svømmede her, før jeg begyndte at arbejde her, fortæller Torben.

Kim supplerer: - Det var det, der gjorde, at Torben overhovedet kom i praktik her-nede, mens han gik på STU. Det var kendt for ham, så han kunne forholde sig til det.

For Kim har ansættelsen af Torben også betydet ændringer i de daglige rutiner. Ikke bare starter han dagen med en kop

kaffe og et rundstykke sammen med Torben, men som mentor skal han også bruge tid og energi på at hjælpe Torben i det daglige.

- Men det er slet ikke noget problem. Torben er effektiv og nem at arbejde sammen med. Og jeg mener også, at det er en forpligtelse for en stor lokal arbejdsplads som vores at gøre plads til typer som Torben. Vi vil gerne hjælpe med at få folk ud blandt andre. Jeg føler en forpligtelse til at hjælpe – give andre mulighed for at få et normalt liv, så de ikke bliver sat i bås. Det er vigtigt for Torben at se andre mennesker. Men også vigtigt for andre at se, at udviklingshæmmede altså også har en meningsfuld hverdag. De skal kunne give noget, ellers kommer de heller ikke videre. Men man skal selvfølgelig kunne rumme dem på arbejdspladsen, siger Kim Kjer, der ikke havde noget forkendskab til udviklingshæmmede, før han mødte Torben.

Torben er første rigtige praktikant med udviklingshæmning i Skive Badeland, men Kim Kjer udelukker ikke, at der kommer flere "Torben'er". I hele komplekset omkring badelandet er der som nævnt et motionscenter samt et kulturcenter med biograf, restaurant og koncertsal. I alt er der over 100 ansatte, så der skulle være mulighed for at finde flere opgaver til en ny i skånejob.

Kim Kjers rolle i succes'en med at integrere Torben skal man ifølge Gorm Tveen Rasmussen heller ikke overse: - Uden Kim var det ikke gået.

UNGDOMSLIV

Torben er "godt i vej". Han har arbejde, dyrker en masse sport, har venner. Men som for alle andre er der hele tiden nye udfordringer. For eksempel bor han stadig hjemme hos sine forældre. På spørgsmålet om han kunne tænke

sig at få sit eget at bo i, ryster han på hovedet. Hjemme er bedst. Men hans far og mor er bevidste om, at det ikke kan fortsætte sådan altid:

- Torben skal også have et ungdomsliv

som alle andre. Så han er skrevet op til en ungdomsbolig i Skive, to steder faktisk. Jeg ved ikke, hvornår han kan få en. Et sted bor flere af hans kammerater, så der vil han helst bo. I løbet af et par år, skulle han gerne have noget, siger Birte Søgaard Sørensen.

Uanset kommende udfordringer så er Torben kommet langt. Afdelingsleder Gorm Tveen Rasmussen får det sidste ord:

- Man kan mærke, at Torben er vokset. Han er måske ikke mere snakkende og sprudlende, men han er tilfreds, og arbejdet fylder meget – det giver ham livskvalitet.

Man kan mærke, at Torben er vokset. Han er måske ikke mere snakkende og sprudlende, men han er tilfreds, og arbejdet fylder meget – det giver ham livskvalitet.

ANNONCE

SMÅ ANNONCER

SMÅ ANNONCER

SMÅ ANNONCER

ANNONCE

KOM- MU- NIKA- TION ER ALT

- ER ALT KOMMUNIKATION?

LEVS LANDSKONFERENCE
FREDAG D. 11. 11. 2011
TRINITY HOTEL OG KONFERENCECENTER
I FREDERICIA

PROGRAM OG TILMELDING
PÅ LEV.DK

ANNONCE

STØTTE

til uddannelses- og udviklingsophold for mennesker med udviklingshæmning

LEV og Handi Forsikringservices pulje for støtte til uddannelses- og udviklingsophold for mennesker med udviklingshæmning er en pulje etableret i fællesskab i 2011. Puljen udloddes til støtte til uddannelsesophold og ophold, som giver personlig udvikling for mennesker med udviklingshæmning.

Der forventes udloddet 10 legater á 5-10.000 kr.

Ansøgningsfrist er 28. november 2011 kl. 12.00 eller med morgenposten samme dag.

Landsforeningen LEVs forretningsudvalg vil foretage den endelige udlodning på sit møde i november 2011.

Der kan eks. udloddes til følgende formål:

- Højskoleophold
- Skoleophold
- Praktikophold
- Udveksling

Det er et ufravigeligt krav, at der er tale om et længerevarende ophold/forløb over minimum 14 dage samlet.

Der udloddes kun støtte til konkrete dokumenterede udgifter såsom deltagergebyr eller opholdsbetaling.

Der ansøges på ansøgningsskema, som kan hente på www.lev.dk

Der udloddes ikke til :

- Ansøgere, som ikke er udviklingshæmmede
- Deltagelse i konferencer
- Dækning af personens faste omkostninger under deltagelse (f.eks. husleje)
- Omkostninger, som anses for en offentlig opgave
- Ophold, som har karakter af behandling f.eks. genoptræning.
- Offentlige instanser, institutioner/bosteder og myndigheder og private tilbud og virksomheder

LEV NYT

Hjælp LEVs projekt Connect med at vinde op til 150.000 kr.

PFA Brug Livet Fonden donerer penge til hjertesager, og Connect er med i konkurrencen om at vinde op til 150.000 kr.

Connect handler om at skabe et forum for familier, der har børn med udviklingshandicap. Vi har holdt flere netværksmøder med succes og har mange visioner for fremadrettede aktiviteter – eksempelvis netværksgrupper, en interaktiv legekammeratbørs, livstilsmesse for familier med handicappede børn, samarbejde med sundhedsplejersker, søskende-/bedsteforældreforum og meget andet. Læs mere på WWW.CONNECT.LEV.DK eller på **FACEBOOK** (skriv LEV Connect i søgefeltet).

Konkurrencen foregår på Facebook, og modtagerne af prisen vælges blandt de ti hjertesager, der har fået **FLEST STEMME INDEN DEN 25. SEPTEMBER I ÅR**. Derfor opfordrer vi alle til at gå ind og stemme på [www.facebook.com/pfabruglivetfonden?](http://www.facebook.com/pfabruglivetfonden?sk=app_215156648521866)

SÅDAN GØR DU: Trin:1. Start med at klikke "synes godt om siden". 2. Tryk på "Stem på en sag". 3. Vælg Connect-logoet. 4. Klik på logoet og derefter på det røde felt "Stem på sag". 5. **DEL DIT INITIATIV MED DINE VENNER PÅ FACEBOOK.**

LEV Lejre og LEV Roskilde vil lægges sammen

LEV Lejre Kommunekreds og LEV Roskilde Kommunekreds ønsker at blive lagt sammen. Derfor holder hver kreds den 13. september kl. 19.30 ekstraordinær generalforsamling i Café Klaus, Store Højbrøndstræde 4, 4000 Roskilde.

Direkte efter afholdelse af de ekstraordinære separate generalforsamlinger i de to foreninger bliver der afholdt stiftende generalforsamling for den nye fælles forening.

LANDSFORENINGEN LEV:

– udvikling for udviklingshæmmede

LANDSKONTOR:

Kløverprisvej 10 B, 2650 Hvidovre
Telefon: 3635 9696
E-mail: lev@lev.dk
Web: www.lev.dk

KONTOR- OG TELEFONTID:

Mandag til torsdag: 9.00-16.00
Fredag: 9.00-13.00
GIRO:
5 49 00 06 (kontingent)
2 00 10 04 (gaver og bidrag)

LANDSFORMAND:

Sytter Kristensen
Tlf. 5927 7323, fax 5920 9652
e-mail: sk@lev.dk

NÆSTFORMAND

Kitt Boel
Tlf. 8628 0925
e-mail: koltvej_35@adslhome.dk

LEV BLADET:

Nr. 5/60. årgang 2011
ISSN: 1903-7937

PROTEKTOR:

Hendes Majestæt
Dronningen

MEDLEM AF:

Inclusion International
NSR – Nordisk Samarbejdsråd

ANSVARSHAVENDE REDAKTØR:

Sytter Kristensen

REDAKTION:

Arne Ditlevsen, Sytter Kristensen,
Lasse Rydberg, Hans Andersen,
Thomas Gruber

FORSIDEFOTO:

Jan Sommer

STOF TIL BLADET SENDES TIL:

Kløverprisvej 10 B, 2650 Hvidovre
Telefon: 3635 9696
Telefax: 3635 9697
E-mail: redaktion@lev.dk
Indsendte bidrag afspejler ikke
nødvendigvis LEVs holdninger.

DEADLINE:

Deadline LEV 6 er 13. september
LEV 6 udkommer 10. oktober

ANNONCEEKSPEDITION:

Damgårdsvej 46, Gram
8660 Skanderborg
Tel. 8793 3788
Email: fl@flekklame.dk

OPLAG: 9.400 stk.**TRYK:** Glumsø Bogtrykkeri**LAYOUT:**

Synergi Reklame + Webbureau

LEVS RÅDGIVNINGSTJENESTE:

Mandag, tirsdag, onsdag:
10.00-12.00
Torsdag, fredag, lørdag, søndag:
Lukket
Ring 8038 0888
(LEV betaler samtalen)
E-mail: raadgivningen@lev.dk

Aabenraa

Magny Jøneh
Tlf. 7452 6472
e-mail: magnyjonch@webspeed.dk

Aalborg

Annette Andreassen
Tlf. 9814 4714
e-mail: a.andreassen@home3.gvnet.dk

Assens/Middelfart/Nordfyn

Ingrid Rasmussen
Tlf. 6445 1562
e-mail: ingrid.rasmussen@kabelmail.dk

Bornholm

Svend Pedersen
Tlf. 5695 6326
e-mail: svend_p@tiscali.dk

Billund

Kristen Haubjerg
Tlf. 7532 1119
e-mail: krh.dalbo@gmail.com

Brøndby/Ishøj/Vallensbæk

Torben Olsen (kontaktperson)
Tlf. 3647 0212
e-mail: torbenogsus@olsen.mail.dk

Dragør-Tårnby

Lene Frømming
Tlf. 2814 0249
e-mail: ka_trunte_36@hotmail.com

Egedal

Jane Villemoes
Tlf. 4031 7597
e-mail: janevillemoes@msn.com

Esbjerg/Fanø

Carl Henning Møller
Tlf. 7514 2879
e-mail: chm@kreds.lev.dk

Favrskov - Skanderborg

Lone Thykær
Tlf. 8691 1070
e-mail: thykeer@webspeed.dk

Faxe/Stevns/Vordingborg

Kristian Nicolaisen
Tlf. 22 59 30 50
e-mail: vibeke@angelman.eu

Fredensborg

Michael Willenbrack
Tlf. 4848 0031
e-mail: michael.willenbrack@tdcadsl.dk

Frederiksberg

Kirsten Bartroff
Tlf. 3871 3158
e-mail: kirsten.bartroff@kreds.lev.dk

Frederikshavn/Læsø

Tove Nørgaard Jensen
Tlf. 9829 2186
e-mail: frugthaven10@jensen.tdcadsl.dk

Frederikssund

Ninette Hartwich
Tlf. 4738 4010
e-mail: nintor@cool.dk

Furesø

Sine Holm
Tlf. 4498 4454
e-mail: sine@biomerieux.dk

Fåborg/Midtfyn/Ærø

Ulla Stick
Tlf. 6268 1987
e-mail: ulla.stick.kredslev@mail.dk

Gentofte

Alice Hasselgren
Tlf. 4364 6467
e-mail: alice.hasselgren@mail.dk

Gladsaxe

Mads Rimmen
Tlf. 3513 4419
e-mail: mads.rimmen@vip.cybercity.dk

Greve

Allan Jørgensen (kontaktperson)
Tlf. 4390 8963
e-mail: allan_joergensen@mail.dk

Gribskov

Vakant
Kontakt Stig Christensen, LEV
Tlf. 3635 9696
e-mail: sc@lev.dk

Guldborgsund

Hanne Nielsen
Tlf. 5444 5656
e-mail: rytterbjerggaard@mail.dk

Haderslev

Solvej Laugesen
Tlf. 7484 1665
e-mail: solvej@dlgmail.dk

Halsnæs

Rita Simonsen
Tlf. 4971 9471
e-mail: ritas@os.dk

Hedensted/Horsens

Dorrit S. Haulrich
Tlf. 7589 7919
e-mail: dokinira@hotmail.com

Helsingør

Jacob Svendsen
Tlf. 4922 6162
e-mail: jacob.svendsen@pol.dk

Herlev

Marianne Ulrich-Jørgensen
Tlf. 4491 9168
e-mail: ml.ulrich@privat.dk

Herning/Ringkøbing/Skjern

Inge-Lise Pilgaard
Tlf. 9719 1910
e-mail: inge-lise.pilgaard@kreds.lev.dk

Hillerød/Allerød

Dorthe Kann
Tlf. 4826 1050
e-mail: kannrose@post8.tele.dk

Hjørring/Brønderslev/Jammerbugt

Fridolin Laager
Tlf. 9847 9116
e-mail: laager@turbopost.dk

Holbæk/Odsherred

Morten Løvschall
Tlf. 5917 3917
e-mail: morten@lovschall.name

Holstebro

Jørgen Bloch Lauritsen
Tlf. 9748 4190
e-mail: bloch@adslhome.dk

Hvidovre

Vakant
Kontakt Stig Christensen, LEV
Tlf. 3635 9696
e-mail: sc@lev.dk

Høje Taastrup

Asger Høg
Tlf. 4656 3710
e-mail: ahog@tdcadsl.dk

Hørsholm

Flemming Sundt
Tlf. 4586 1707
e-mail: connie@poulsen.mail.dk

Ikast-Brande

Tove Carlson
Tlf. 9725 2058
e-mail: mail@t-carlson.dk

Kalundborg

Søren Hansen
Tlf. 5950 7416
e-mail: sdh@dbmail.dk

Kolding

Johs. Tästensen
Tlf. 4081 2893
e-mail: johst@profibermail.dk

København

Steen Stavngaard
Tlf. 3646 3783
e-mail: ss@sankt-annae.dk

Køge

Frank Poulsen
e-mail: lev.frank-poulsen@mail.dk

Lejre

Bjørn Lykke Sørensen
Tlf. 4648 0976
e-mail: lykke.soerensen@privat.dk

Lemvig

Anette Broe Henriksen
Tlf. 9782 2768
e-mail: anette.broe@kreds.lev.dk

Lolland

Gyrithe Sidor (kontaktperson)
Lavendelvej 11
4920 Søllested

**Mariager Fjord/
Vesthimmerland/Rebild**

Ella Holm Hansen
e-mail: eh@ellaholmhansen.dk

Morsø

Lone Øst
Tlf. 9776 4698
e-mail: zenofexxx@sol.dk

Nyborg/Kerteminde

Laurits Nielsen
Tlf. 6534 1509
e-mail: lauhed@mail.dk

Næstved

Laëtitia Taylor
Tlf. 2349 1131
e-mail: LEV_naestved@yahoo.dk

Odder/Samsø

Astrid Marie Nielsen
Tlf. 8692 9518
e-mail: astrid.marie.nielsen@odder.dk

Odense

Flemming Larsen
Tlf. 6616 7203
e-mail: stegsted@gmail.com

Randers

Preben Schmidt
Tlf. 8640 2217
e-mail: preben@achtonschmidt.dk

Ringsted

Mona Williams
Tlf. 5764 3584
e-mail: williamsz@ofir.dk

Roskilde

John Møller
Tlf. 4632 7632
e-mail: johnsmoller@yahoo.com

Rudersdal

Claus T. Hansen
e-mail: cth@cubizz.com

Rødovre

Irene Schimmell
Tlf. 3670 6492

Silkeborg

Anders Christensen
Tlf. 8684 6221
e-mail: jagachristensen@hotmail.com

Skive

Anders Daugbjerg
Tlf. 9751 1719
e-mail: a.d@mail.dk

Slagelse/Sorø

Niels Gerner
Tlf. 5852 6320
e-mail: kirsten@gerner.dk

Solrød

Carsten Wærens
Tlf. 5614 4125
e-mail: waerens@webspeed.dk

Struer

Kurt Veise
Tlf. 6140 9025
e-mail: kurt.veise@kreds.lev.dk

Svendborg/Langeland

Frank E. Jensen
Tlf. 6222 1490
e-mail: edelberg@stofanet.dk

Sønderborg

Jonna Rasmussen
Tlf. 7443 3665
e-mail: osfire@rasmussen.dk

Thisted

Gerda Kobberøe (kontaktperson)
Tlf. 9793 7444

Tønder

Jens Ellekjær
Tlf. 7472 4094
e-mail: je@kreds.lev.dk

Varde

Ellen Højberg
Tlf. 7524 1260
e-mail: eogahoejberg@hotmail.com

Vejen

Finn Nygaard
Tlf. 7552 4740
e-mail: finn@asbovej.dk

Vejle

Kirsten Sørensen (kontaktperson)
Tlf. 7573 5809
e-mail: ksorensen@stofanet.dk

Viborg

Eva Pinnerup
Tlf. 2811 0363
e-mail: heide@dadlnet.dk

Ærø

Susanne Jørgensen (kontaktperson)
Tlf. 6253 3319
e-mail: bs@hus.dk

Århus/Norddjurs/Syddjurs

Jan Kristensen
Tlf. 8628 0925
e-mail: jankr@dadlnet.dk

Angelmanforeningen i Danmark

Jane Villemoes
Tlf. 4031 7597
e-mail:
angelmanforeningen@gmail.com
www.angelman.dk

Cri du Chat Foreningen

Birthe Villani
Tlf. 8611 8887
e-mail: villani@mail1.stofanet.dk
www.criduchat.dk

Danske Døvblindfødtes Forening

Vibeke Faurholt
Tlf. 9885 4332
e-mail: faurholt@mail.tele.dk
www.danskdbf.dk

Dansk Forening for Tuberøs Sclerose

Liselotte W. Andersen
Tlf. 8627 7714
e-mail: brandersen@webspeed.dk
www.tuberoessclerose.dk

Den danske CDG-forening

Pia Seitzberg
Tlf. 3512 5125
e-mail: johnnymadsen@email.dk
www.cdg.dk

Foreningen Handicappede Børn Uden Diagnose

Anja Grevinge
Tlf. 6178 0508
e-mail: hbud@forum.dk
www.hbud.dk

Landsforeningen for Rubinstein-Taybi Syndrom

Claus Jørgensen
Tlf. 4018 4050
e-mail: georgsholm@mail.dk
www.rubinstein-taybisyndrom.dk

UniqueDanmark

Dorte Vestergren Møller
e-mail: dorte@uniquedanmark.dk
www.uniquedanmark.dk

Kristelig Handicapforening

Ellen Hessellund Mikkelsen
Tlf. 8741 0138
e-mail: landskontor@k-h.dk
www.k-h.dk

Landsforeningen Downs Syndrom

Brita Mannick Laursen
Tlf. 9749 6688
e-mail: ulbrit@tele.dk
downssyndrom@downssyndrom.dk
www.downssyndrom.dk

Landsforeningen for Fragilt X syndrom

Helle Hjalgrim
Tlf. 4448 5808
e-mail: helle.hjalgrim@dadlnet.dk
www.fragiltx.dk

Dansk Forening for Williams Syndrom

Michael Lauridsen
Tlf. 6441 5391
e-mail: williamssyndrom@mail.dk
www.williams-syndrom.dk

LUMA – Landsforeningen der arbejder for Udviklingshæmmede Med Autisme

Henrik Sloth
Tlf. 4453 0697
e-mail: luma@lumaweb.dk
www.lumaweb.dk

Landsforeningen for Prader-Willi Syndrom

Kristina Bartholin Henriksen
Tlf. 2254 6653
e-mail: : elle-kristina@heaven.dk
www.prader-willi.dk

Landsforeningen for Sotos Syndrom

Yvonne Wounlund
Tlf. 6447 1090
e-mail: yvonne-wounlund@mail.dk
www.sotos.dk

Landsforeningen Rett Syndrom

Winnie Pedersen
Tlf. 7020 2053
e-mail: post@rett.dk
www.rett.dk

ULF – Udviklingshæmmedes Landsforbund

Lisbeth Jensen
Tlf. 7572 4688, Fax 7572 4633
e-mail: ulf@ulf.dk
www.ulf.dk

KNUS

Lene Bang Larsen
Tlf. 3649 0899
e-mail: lene@knus.nu
www.knus.nu

Copyright:
LEV må gerne kopieres og på anden
måde anvendes, hvis kilden tydeligt
angives.
Et eksemplar af den pågældende pub-
likation bedes tilsendt LEVs redaktion.
ISSN 1903-7937

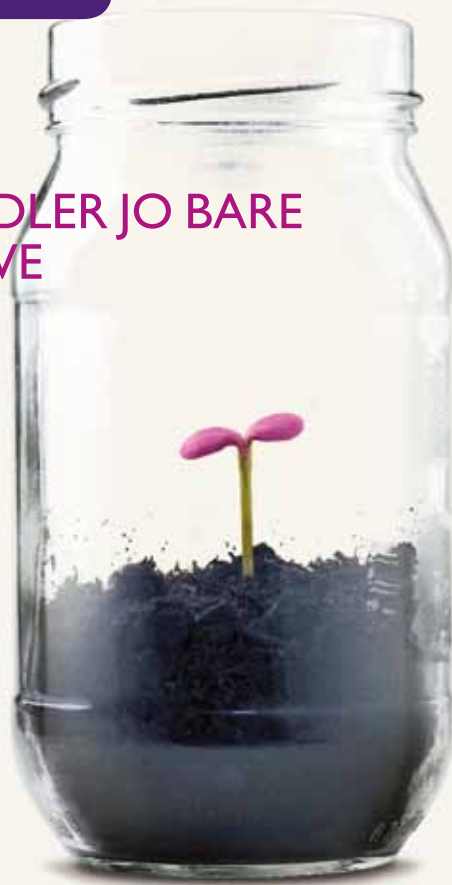

ANNONCE

ANNONCE

Som pårørende til udviklingshæmmede og medlem af LEV kan du opnå gode rabatter på dine forsikringer hos Codan. Ring og hør mere på 33 55 55 55.

DET HANDLER JO BARE OM AT LEVE

LEV og Codan har sammen udviklet en række forsikringer, der er specielt tilpasset handicappedes og udviklingshæmmedes behov.

Vi kalder dem **HANDI** forsikringer

Du får f.eks. med HANDI hændelsesforsikring en række fordele i forhold til andre ulykkesforsikringer.

Blandt andet dækning af brilleskader, tandskader og knoglebrud, og så kræves der ingen helbredsoplysninger.

Ring nu til LEV og hør mere om alle HANDI forsikringerne, og hvordan vi hjælper dig med at forsikre det liv, du lever.

Al henvendelse til: Landsforeningen LEV,
Kløverprisvej 10B, 2650 Hvidovre, Tlf. 3635 9696